

**PERFORMANS ARTTIRMA TUTUM ÖLÇEĞİ'NİN TÜRK
SPORCULARINA UYARLAMA ÇALIŞMASI VE SPORCULARIN
DOPİNGE YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RABİA YILDIZ

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**MERSİN
TEMMUZ - 2017**

**PERFORMANS ARTTIRMA TUTUM ÖLÇEĞİ'NİN TÜRK
SPORCULARINA UYARLAMA ÇALIŞMASI VE SPORCULARIN
DOPİNGE YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RABİA YILDIZ

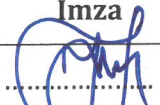
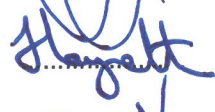

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**Danışman
Doç. Dr. Turhan TOROS**

**MERSİN
TEMMUZ - 2017**

Rabia YILDIZ tarafından Doç. Dr. Turhan TOROS danışmanlığında hazırlanan "Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nin Türk Sporcularına Uyarlama Çalışması ve Sporcuların Dopinge Yönelik Tutumlarının İncelenmesi" başlıklı bu çalışma aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından oy birliği/çokluğu ile Yüksek Lisans/Doktora/Tıpta Uzmanlık/Sanatta Yeterlik tezi olarak kabul edilmiştir.

Görevi	Ünvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Başkan	Doç. Dr. Turhan TOROS	
Üye	Doç. Dr. Hayrettin GÜMÜŞDAĞ	
Üye	Doç. Dr. Manolya AKIN	

Yukarıdaki Jüri kararı Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ~~18.10.2017~~ ^{27/07} tarih ve ^{27/07} sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Gülşen AVCI
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Bu tezde kullanılan özgün bilgiler, şekil, tablo ve fotoğraflardan kaynak göstermeden alıntı yapmak 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerine tabidir.

ETİK BEYAN

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

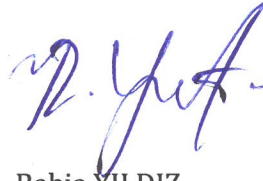
- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak kullandığımı,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü Mersin Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
- Tezin tüm telif haklarını Mersin Üniversitesi'ne devrettiğimi beyan ederim.

ETHIC DECLARATION

This thesis is prepared in accordance with the rules specified in Mersin University Graduate Education Regulation and I declare to comply with the following conditions:

- I have obtained all the information and the documents of the thesis in accordance with the academic rules.
- I presented all the visual, auditory and written informations and results in accordance with scientific ethics.
- I refer in accordance with the norms of scientific works about the case of exploitation of others' works.
- I used all of the referred works as the references.
- I did not do any tampering in the used data.
- I did not present any part of this thesis as an another thesis at Mersin University or another university.
- I transfer all copyrights of this thesis to the Mersin University.

31 Temmuz 2017/31 July 2017

Rabia YILDIZ

ÖZET

PERFORMANS ARTTIRMA TUTUM ÖLÇEĞİ'NİN TÜRK SPORCULARINA UYARLAMA ÇALIŞMASI VE SPORCULARIN DOPİNGE YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Bu araştırmanın amacı uluslararası düzeyde kabul gören performans arttırma tutum ölçeğinin Türk popülasyonuna uyarlanması ve Türk sporcuların dopinge yönelik tutumlarını incelenmesidir.

Ölçek uyarlama çalışması için araştırmaya 114 erkek ($\bar{X}_{yaş}=21,52\pm 3,11$) ve 214 kadın ($\bar{X}_{yaş}=21,95\pm 2,65$) olmak üzere toplam 328 lisanslı sporcu katılmıştır. Verilerin analizinde ölçek maddelerini belirlemek amacıyla açıklayıcı faktör analizi, model ile veri arasındaki uyumu test etmek amacıyla ise doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Güvenirlik için Cronbach Alpha güvenirlilik testi, madde korelasyon testi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Testi ve test-tekrar test değerlerine bakılmıştır.

Ölçeğin orijinalinde olduğu gibi tek alt faktörde toplandığı görülmüştür. Çalışmamızda Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nin iç tutarlılık katsayısı .87 olarak, faktör yüklerinin .40 ile .65 arası değer aldığı, test-tekrar test korelasyonunun ise .76 olduğu saptanmıştır.

Ortaya konulan problem cümlelerini incelemek amacıyla araştırmaya 112 kadın ($\bar{X}_{yaş}=21,84\pm 2,66$) ve 81 erkek ($\bar{X}_{yaş}=20,81\pm 2,95$) olmak üzere toplam 193 lisanslı sporcu katılmıştır. Sporcuların dopinge yönelik tutumlarının yaş, cinsiyet, spor yaşı ve yaptığı spor kategorisi açısından ortaya konmasını amaçlayan bu araştırmada verilerin analizinde değişkenler arasında karşılaştırma ve korelasyon türü incelemeleri içeren ilişkiyel tarama modeli kullanılmıştır. Yapılan normallik testi sonucu dağılımın normal olduğunun görülmesiyle istatistiksel analiz olarak iki grup farkını bulma açısından bağımsız t-Testi, yaş ve spor yaşı durumlarıyla ilişkilerine bakmak amacıyla ise Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır.

Araştırma bulgularında dopinge yönelik tutumun cinsiyet, milli olma durumu ve spor kategorilerine göre anlamlı bir farklılık olmadığı ($p>.05$), yaş ile negatif, spor yaşı kategorisi ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<.01$).

Anahtar Kelimeler: Performans arttırma, doping, tutum, sporcu, takım, bireysel.

Danışman: Doç. Dr. Turhan TOROS, Mersin Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Mersin.

ABSTRACT

ADAPTATION OF “THE PERFORMANCE ENHANCEMENT ATTITUDE SCALE” TO TURKISH ATHLETE AND EXAMINING THE ATTITUDES OF THE ATHLETES TOWARDS DOPING

The aim of this study was to adapt the internationally accepted performance enhancement attitude scale to the Turkish population and to examine the attitudes of Turkish sportsmen towards doping.

114 male ($\bar{X}_{\text{year}}=21,52\pm 3,11$) and 214 female ($\bar{X}_{\text{year}}=21,95\pm 2,65$) totally 328 licensed athlete participated to the research for scale adaptation. In the data analysis, exploratory factor analysis used to determine scale items and confirmatory factor analysis was used to test the concordance between model and data. And also, Cronbach Alpha reliability test for reliability, Pearson Moments Multiplication Correlation Test for item correlation test and test-retest values were used.

The scale, as it was in its original, was collected in one sub-factor. In our study the internal consistency coefficient of the performance enhancement attitude scale was .87, factor loads ranges between .40 and .65 and test-retest correlation was determined as .76.

In order to examine the problematic clauses; 112 female ($\bar{X}_{\text{year}}=21,84\pm 2,66$) and 81 male ($\bar{X}_{\text{year}}=20,81\pm 2,95$), totally 193 licensed athlete were participated to the study. In this research, in order to reveal the attitudes of athletes towards doping in terms of age, gender, sport age and sports category, in data analysis relational search model was used that includes comparison and correlation types between variables. The normality test results showed that the distribution was normal and so, independent t-test was used for statistical analysis in order to find differences between two groups, and to determine correlation with age, and sport age Pearson Correlation Analysis was used.

According to the research findings, there was no significant difference between the attitude toward doping and gender, being a national athlete and sports categorization ($p>.05$), and there was significant negative correlation between age and also there was positive correlation between sport age categorization ($p<.01$).

Key Words: Performance enhancement, doping, attitude, athlete, team, individual.

Advisor: Associate Professor Turhan TOROS, Mersin University, Department of Physical Education and Sports, Mersin

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada birçok kişinin desteği ve emeği bulunmaktadır. Kuşkusuz bu çalışmamın her adımında katkısı olan, ümitsizliğe düştüğüm zamanlarda bana karşı sonsuz sabır ve anlayışla yaklaşan, yüksek lisans eğitim sürecimin tamamında beni yönlendiren, bu çalışmayı tamamlamamda büyük katkı ve destek sağlayan danışmanım Doç. Dr. Turhan TOROS'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamda beni destekleyen ve bilgileriyle beni yönlendiren çok sevgili hocam Doç. Dr. Manolya AKIN'a ve çok sevgili arkadaşım İnci KESİLMİŞ'e de teşekkürlerimi sunarım. Bana anketleri toplamamda yardımcı olan arkadaşım Neslihan ÖZKAN ve canım ablam Tuğçe ŞAHUTOĞLU'na teşekkür ederim.

Tez yazım süresi boyunca beni anlayışlı karşılayan, hep yanımda olan canım ablam Alev AĞCA ve ailesine, benim canım milli sporcum ve dostum Berivan ŞAKIR'a, her zaman yanımda olan ve beni destekleyen canım dostum Muna TAN'a, her gece bıkmadan sıkıntılarımı aralıksız dinleyen sevgili arkadaşım Nisa ÖZÇELEBİ'ye teşekkürü borç bilirim.

Manevi olarak her zaman desteğini hissettiğim, bitti dediğim anda beni tekrar yoluma iten ve psikolojik olarak destek veren yüksek lisans arkadaşım, ablam Burcu ÖZCAN'a da teşekkürü bir borç bilirim. Aynı zamanda çalışmam boyunca desteğini her zaman hissettiğim aileme ve verilerin toplanmasını mümkün kılan değerli sporcular arkadaşlarıma da teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	
ONAY	
ETİK BEYAN	
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	vi
KISALTMALAR ve SİMGELER	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Problem Cümlesi ve Alt Problemler	3
1.4. Araştırmanın Önemi	3
1.5. Sayıtlar	4
1.6. Sınırlılıklar	4
1.7. Tanımlar	4
2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR/ ALANYAZIN	5
2.1. Doping Nedir?	5
2.2. Doping'in Tarihçesi	6
2.2.1. Antik Dönemde Performans Arttırma Çabaları	6
2.2.2. 19. ve 20. Yüzyılda Performans Arttırma Çabaları	7
2.3. Sporcuların Doping'e Yönelme Nedenleri	9
2.4. Doping'e Mücadele Çalışmaları	10
2.5. Tutum	12
2.6. Doping'e Yönelik Tutum ile ilgili Çalışmalar	12
3. YÖNTEM	15
3.1. Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (Birinci Bölüm)	15
3.1.1. Ölçeğin Türkçeye Çevrilme Süreci	15
3.1.2. Çalışma Grubu	16
3.1.3. Ölçeğin Uygulanması	17
3.1.4. Veri Analizi	17
3.1.5. Ölçeğe İlişkin Bulgular	18
3.1.5.1. Ölçeğin Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular	21
3.1.5.2. Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular	22
3.1.5.2.1. Ölçeğin Güvenirlik Katsayısına (Cronbach Alpha) İlişkin Bulgular	22
3.1.5.2.2. Ölçeğin Test-Tekrar Test Güvenirliğine İlişkin Bulgular	22
3.1.5.3. Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nin Ölçüt Bağıntılı Geçerliğine İlişkin Bulgular	22
3.2. Sporcuların Doping'e Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (İkinci Bölüm)	23
3.2.1. Araştırma Modeli	23
3.2.2. Çalışma Grubu	23
3.3.3. Veri Analizi	24
4. BULGULAR	26
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	28
6. ÖNERİLER	31
KAYNAKLAR	32
ÖZGEÇMİŞ	35

TABLULAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 2.1. Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nin Dünya Çapında Yapılan Bazı Uyarlama Çalışması Sonuçları	14
Tablo 3.1. Sporcuların Cinsiyet ve Spor Kategorilerine Göre Dağılımı	16
Tablo 3.2. Sporcuların Milli Olma Durumları ve Spor Kategorilerine Göre Dağılımı	17
Tablo 3.3. Performans Arttırma Tutum Ölçeği maddelerinin Türkçe Formu	18
Tablo 3.4. Ölçeğin Maddelerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	19
Tablo 3.5. Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nde yer alan tüm maddelerin madde-madde ve madde-genel toplam test korelasyonları	20
Tablo 3.6. Ölçeğin Açıklayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları	21
Tablo 3.7. Toplam Varyansın Açıklanması	21
Tablo 3.8. Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nin iç tutarlılık değeri	22
Tablo 3.9. Performans Arttırma Tutum Ölçeği için test-tekrar test güvenilirlik katsayısı	22
Tablo 3.10. Performans Arttırma Tutum Ölçeği ile Doping Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği arasındaki ilişki	23
Tablo 3.11. Çalışmaya katılan sporcuların cinsiyet ve spor kategorisine göre dağılımı	24
Tablo 3.12. Çalışmaya katılan sporcuların spor kategorisine ve milli olma durumlarına göre dağılımı	24
Tablo 3.13. Normallik Testleri	25
Tablo 4.1. Sporcuların Performans Arttırma Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalaması, Standart Sapması ve Alınan En Düşük En Yüksek Değerleri	26
Tablo 4.2. Sporcuların Performans Arttırma Tutum Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları	26
Tablo 4.3. Sporcuların Performans Arttırma Tutum Ölçeği Puanlarının Milli Olma Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları	26
Tablo 4.4. Sporcuların Performans Arttırma Tutum Ölçeği Puanlarının Spor Kategorisi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları	26
Tablo 4.5. Sporcuların Performans Arttırma Tutum Ölçeği puanları ve yaşları arasındaki ilişki	27
Tablo 4.6. Sporcuların Performans Arttırma Tutum Ölçeği puanları ve deneyimleri arasındaki ilişki	27

KISALTMALAR ve SİMGELER

Kısaltma/Simge	Tanım
IOC	Yüksek Öğretim Kurumu
WADA	Dünya Anti Doping Ajansı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
IAAF	Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu
UCI	Uluslararası Bisiklet Federasyonu
FIFA	Uluslararası Futbol Federasyonu

1. GİRİŞ

Bu bölümde, “Problem Durumu”, “Araştırmanın Amacı”, “Problem Cümlesi”, “Alt Problemler”, “Araştırmanın Önemi”, “Sayıtlar”, “Sınırlılıklar”, “Tanımlar” alt başlıkları ele alınmıştır.

1.1. Problem Durumu

İnsanlar hiçbir zaman fiziki ve akıl sınırlarını kabullenmemiştir; yeryüzünde var olmaya başladığı tarih öncesi çağlardan günümüze, hep bedensel ve ruhsal sınırlarını aşmaya çalışmış, yetenek ve becerilerini geliştirmeye uğraşmış ve bunu gerçekleştirmeye çabalarken hep birtakım tahrik ve takviye edici maddeler içmiş, yemiş, kullanmıştır (Erkiner, 2008).

İnsanlar rakip oldukları zaman, birbirlerine karşı üstünlük sağlamak ve avantaj elde etmek için işlerine yarayacak birtakım yöntemler kullanmış ve sıklıkla da ilaç gibi yollara başvurmuşlardır. Bunlar ahlaki açıdan da uygun olmayan arayışlardır. Sporda da bu tarz yöntemlere başvurmak aldatma olarak görülmüştür.

Spor, giderek dünyada endüstrileşmesiyle, gerçek olimpizm ruhundan uzaklaşarak ciddi kazançların sağlandığı bir faaliyet haline gelmiştir. Sağlık için spor kavramının yerini kazanmak için spor kavramı almıştır. Sporcular antik olimpiyat oyunlarında bir zeytin dalıyla ödüllendirilirken, modern zamana geçtiğimizde ciddi maddi ve manevi ödüllerle karşılaşmışlardır.

Günümüzde Yunanistan’da yer alan Olimpia’daki Olimpik stadyumun girişinde bronzdan, insan boyutunda Zeus heykelleri bulunmaktadır. Zane denilen bu heykellerin orada olma amacı “Tanrıların gözü üzerinizde! Her türlü kural ihlalinde cezalandırılırsınız.” imajı yaratmaktır. Antik oyunlarda hile yapmak yarışmacıların ömür boyu yarışlardan diskalifiye edilmesiyle sonuçlanmıştır. Başka bir sporcuyu aşağılamak, onun cinsiyetini aşağılamak, rüşvet teklif etmek, ailesini kötülemek gibi durumlar antik oyunlarda hile olarak sayılmıştır (Yesalis & Bahrke, 2002).

Çağdaş toplumların vazgeçilmez bir parçası olan sporda; rekorların kırılmayacak düzeye gelmesi, rekor için saliselerin, milimetrelerin ve gramların önem kazanması, sporun amacına uygun olmayan yöntem ve maddelerin kullanılmaya başlanmasına neden olmuştur (Eröz, 2007). Spor ahlakına aykırı olan bu yöntemler aynı zamanda insanları ölüme götüren özel bir diyet gibi çalışır. Sporun ekonomik kazanç boyutunun büyümesiyle, sporcunun başarılı olma arzusu da doğru bir oranda artmıştır. Bu da, kazanmanın büyük bir amaç olduğu sportif yarışmalarda, sporcuları, kendi çabalarıyla kazandıkları performansın ötesinde yarışmanın sonucunu etkileyecek bazı madde ve metotların kullanımına yöneltmiştir (Güler, & ark., 2004).

İnsanlar tarih boyunca gücünü ve verimini arttırabilmek için sportif aktivitelere yönelirken, zaman zaman da gücünü daha üst sınırlara çıkarabilmek için çeşitli kimyasal maddelerin yardımına başvurmuştur.

Tarih boyunca antik zamanlarda, birtakım otların kaynatılıp suyunun içilmesi şeklinde gelişen doğal arayışlar, tıbbın ilerlemesi ve sportif mücadelelerin uluslararası bir savaş arenasına dönüşmesi nedeniyle masumiyetini yitirip, dünya sporunun baş belası haline gelmiştir (Baysaling, 2000).

Antik çağ olimpiyat oyunları, orta çağ şövalye turnuvaları ve günümüz modern olimpiyat oyunlarında kolay yoldan başarı sağlamak için sporcular farklı yollar denemişlerdir. Doping tarihi üç ana bölümde incelenebilir (Şahin, 1998):

1) 1940 öncesi dönem: Bu dönemde bitkisel kaynaklı garip karışımlar ve iyileştiriciler kullanılır.

2) 1940-1960 dönemi: Amfetaminlerin kullanılmaya başlandığı dönemdir.

3) 1960 sonrası dönem: Bilimin ulaştığı zenginlikle doktorlar denetiminde yapılan, hormonlu doping dönemidir.

Antik oyunlarda sporcunun performansını arttıracak bir uyarıcı madde kullanması hile olarak algılanmamıştır. Hatta 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar doping kullanılması, sporun daha da kaliteli hale getirilmesi olarak algılanmıştır. 1933 yılında Dr. Otto Rieser "Doping ve Doping Maddeleri" adlı makalesinde sporcuların antrenmana verilen önemden daha çok doping kullanmaya önem verdiklerini yazmıştır. Bunun sebebi olarak da antrenörlerin sporculara para gözüyle bakılması olduğunu dile getirmiştir (Yesalis & Bahrke, 2002).

Rieser ve diğer çalışmacılar dopingin kötü etkilerini her defasında dile getirmelerine rağmen, 1967 yılında Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) Tıp Komisyonu tarafından yasaklanana kadar doping kullanma işlemi devam etmiştir (Todd & Todd, 2001). IOC'nin dopingi yasaklamasıyla birlikte 1968 Meksika Olimpiyat Oyunlarında ilk resmi doping kontrolü yapılmıştır (Ünal & Özer Ünal, 2003).

20. yy'ın üçüncü çeyreğinde büyük spor kuruluşları dopingin ne olduğu ve hangi kurallar çerçevesinde değerlendirileceği, neyin doping neyin doping olmadığı ve buna benzer dopinge ilgili soru işaretlerini detaylı olarak değerlendirmeye başlamışlardır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, sporcuların, dopinge yönelik tutumlarını nasıl değerlendirdiklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesidir.

Alt amaç olarak ise, performans arttırma tutumlarının ölçülebilmesi amacıyla kullanılacak olan PEAS (Performance Enhancement Attitude Scale) ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır.

1.3. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Problem Cümlesi

1.3.1. Sporcuların dopinge yönelik tutum düzeyi yaş, cinsiyet, deneyim, spor kategorisi değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?

Alt Problemler

1.3.1.1. Sporcuların dopinge yönelik tutum düzeyleri ile yaş değişkeni arasında bir ilişki var mıdır?

1.3.1.2. Sporcuların dopinge yönelik tutum düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

1.3.1.3. Sporcuların dopinge yönelik tutum düzeyleri ile spor yaşları arasında bir ilişki var mıdır?

1.3.1.4. Sporcuların dopinge yönelik tutum düzeyleri buldukları spor kategorisine göre farklılaşmakta mıdır?

1.3.1.5. Sporcuların dopinge yönelik tutum düzeyleri milli olma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın amacı, sporcuların bazı değişkenler açısından dopinge yönelik tutum düzeylerinin karşılaştırılmasıdır. Bu bağlamda kullanılacak olan "Performans Arttırma Tutum Ölçeği" Türk popülasyonuna uyarlanarak geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Tüm bu bilgiler ışığında sporcuların performans arttırma tutumlarını öğrenilmesine yönelik uluslararası düzeyde kabul görmüş bir ölçeği Türk literatürüne kazandırmak çalışmayı önemli kılmaktadır.

Ülkemiz literatürüne böyle bir ölçeğin kazandırılmasının yanı sıra yapılan bu çalışmanın; sporcuların dopinge yönelik tutum düzeyleri hakkında bilgiler Türk literatürüne kazandırılarak, ilerleyen zamanlarda sporcular üzerinde yapılacak olan psikolojik çalışmalara katkı sağlayabileceği düşünülmüştür. Çalışma sonuçlarının, sporcuların dopinge yönelik tutumları bakımından literatüre önemli bilgiler sunacağı düşünülmüştür.

1.5. Sayıtlar

1.5.1. Araştırmaya katılan sporcular ölçme aracının uygulanması sürecine aynı şekilde güdülenmişlerdir.

1.5.2. Araştırmaya katılan sporcular ölçeği içten ve samimi bir şekilde cevaplamışlardır.

1.5.3. Kullanılan ölçeğin sporcuların dopinge yönelik tutumlarını ortaya koyabileceği varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

1.6.1. Araştırma 2016 yılı Nisan ve 2017 yılı Mayıs ayları arasında sınırlıdır.

1.6.2. Araştırma lisanslı sporcularla sınırlıdır.

1.6.3. Araştırma 18 yaş ve üstü sporcularla sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Doping: Besinsel olmayan bir maddenin veya maddeler grubunun sporcunun fiziksel ve psikolojik verimini yapay olarak yükseltmek ve aynı zamanda sporcunun fiziksel ve psikolojik kondisyonunu doğru olmayan yoldan arttırmak amacıyla, vücudundaki doğal maddelerin tıbbi uyarılmasıdır (Baysaling, 2000).

Tutum: Tutum kavramı doğrudan gözlenebilir bir özellik olmamasıyla birlikte kişinin gözlenebilen davranışları vasıtasıyla ortaya çıkarılan varsayımlardır (Arkonaç, 2005).

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR/ALANYAZIN

2.1. Doping Nedir?

Çeşitli kaynaklarda farklı bilgiler olmasına rağmen “Dop” kelimesi Güney Afrika orijinli olup burayı sömürge olarak işgal eden Hollanda ve İngiliz dillerine girmiş bir kelimedenden gelmektedir (Atasü, 2011). Atletik performansı geliştirmeye ilgili denemeler tarih içerisinde oldukça eski zamanlardan beri yer almış olsa da doping kelimesinin ilk bahsinin geçmesi 1889 yılında bir İngilizce sözlüğünde olmaktadır. Başlangıçta doping kelimesi bu sözlükte atların performansını geliştirmek amacıyla kullanılan afyon içeren bir madde olarak geçmektedir. Dopingin anlamı daha sonradan genişleyerek diğer uyarıcı maddeleri de kapsamıştır (Müller, 2010).

İngilizce yaygın kullanılan bir dil olduğundan dünyanın diğer bütün dillerine de bu kelime İngilizceden girmiştir (Atasü, 2011). Doping etkisinden ilk kez yaklaşık 1900 yılında İngilizlerin hipodrom yarışında yarış atlarını illegal yolla uyuşturulması başlığı altında bahsedilmiştir (Müller, 2010).

Bazı insanlar doping kelimesini “Doğal maddeler olarak adlandırılan kategoriye ait olmayan kimyasal madde” olarak tanımlar. Cava’ya göre ise bir doping maddesi uyarıcı ve ergojenik, sindirilemeyen maddeler olup amacı, yarışma ortamında performansı yapay olarak arttırmaktır (Mimiague, 1974).

İngilizce “dope” sözü uyuşturucu, ilaç, ilaç uygulaması (özellikle uyarıcı) anlamlarını taşır. “Doping” sözcüğü bugün sporda kullanılan haliyle 20. yüzyıl başlarında at yarışlarında performans arttırmak maksadı ile kullanılan çeşitli maddeler için telaffuz edilmiştir (Atasü & Yücesir, 2011).

Çeşitli tanımlar sonrasında doping üzerine ilk resmi tanımlama 26-27 Ocak 1963 yılında Uriage-les-Bains’de yapılmış olup “Doping sporunun psikolojik bir hazırlığı değildir. Bu hazırlık önemlidir ve tıbbi gözetim altında kalmalıdır. Doping, yarışmalara hazırlanmada spor etiği için belki de ön yargılı olacak şekilde sporcuların zihinsel ve fiziksel bütünlüğünü sağlamada performansı yapay yolla arttırmak için düzenlenen madde kullanımınıdır.” şeklinde kayıtlara geçmiştir (European Parliament's Committee on Culture and Education, 2008).

1967 yılında kurulan IOC (International Olympic Committee: Uluslararası Olimpiyat Komitesi) tıbbi komitesi yaptığı tanımda daha öz ve cezalandırmaya yasal zemin hazırlayıcı “...yasaklanmış madde ve metotların kullanılması...” kavramını getirmiştir (Atasü & Yücesir, 2011).

20 Şubat 2003 tarihinde WADA (World Anti-Doping Agency: Dünya Anti-Doping Ajansı) tarafından yayınlanan WADA sözleşmesinde (WADA Code) yapılmıştır. Buna göre; “dopingin spor ruhuna temelden aykırı olduğu” diye başlayan giriş bölümünde, sözleşmenin birinci

makalesinde “ikinci maddede bulunan sekiz alt başlıkla belirtilen ihlallerden biri veya daha fazlasının gerçekleşmesi” doping suçu olarak tanımlanmıştır (World Anti Doping Agency, 2003).

Son olarak 2015 yılında WADA tarafından yayınlanan sözleşmede doping tanımının ikinci bölümünde bulunan 10 alt başlık olduğunu yayınlamıştır. Doping;

- Sporcudan alınan örnekte yasaklı bir maddenin veya metabolitlerinin veya belirteçlerinin tespit edilmesi,
- Yasaklı bir madde veya yasaklı bir yöntemin sporcular tarafından kullanılması veya kullanılmaya teşebbüs edilmesi,
- Örnek vermekten kaçınmak, örnek vermeyi reddetmek veya örnek vermemek,
- Bulunabilirlik bildirim ihlalleri,
- Doping kontrolünün herhangi bir bölümünü bozmak veya bozmaya teşebbüs etmek, hile yapmak veya hile yapmaya teşebbüs etmek,
- Yasaklı bir maddeyi veya yasaklı bir yöntemi bulundurmak,
- Herhangi yasaklı bir maddenin veya yasaklı bir yöntemin yasadışı ticaretini yapmak veya yasadışı ticaretini yapmaya teşebbüs etmek,
- Herhangi yasaklı bir madde veya yasaklı bir yöntemi herhangi bir sporcuya bir müsabaka içinde veya müsabaka dışında tatbik etmek, tatbik etmeye teşebbüs etmek,
- Suç ortaklığı,
- Yasak iş birliği'dir (World Anti Doping Agency, 2015).

Doping bu tanımlar üzerinden kısaca tarif edersek; besinsel olmayan bir maddenin veya maddeler grubunun sporcunun fiziksel ve psikolojik verimini yapay olarak yükseltmek amacıyla vücuda alınmasıdır. Ayrıca, sporcunun fiziksel ve psikolojik kondisyonunu doğru olmayan yoldan arttırmak amacıyla, vücudundaki doğal maddelerin tıbbi uyarılması da doping olarak kabul edilmektedir (Baysaling, 2000).

2.2. Doping'in Tarihçesi

2.2.1. Antik Dönemde Performans Arttırma Çabaları

Tarihin her döneminde insanlar, güç verimini, suni yolla arttırmak için birçok bitkisel formüller denemişlerdir. Philostratos ve Galen'in raporları incelendiğinde, milattan önce 3. yüzyılın sonlarına kadar süren tarihsel süreç içerisinde birden çok etken maddenin atletik performansı geliştirmesi amacıyla kullanıldığı görülmektedir (Burstin, 1963). Prof. Dr. Carl Diem'in kitabında belirttiği gibi, Romalılar “filozof Plinius”tan esinlenerek, “Equisetum” atkuyruğu isimli bitkinin, kaynatıldıktan sonra suyunun yarışmalardan üç gün önce içilerek iyi neticeler alındığından söz edilmektedir (Baysaling, 2000).

Antik zamanda orta çağda yaşayan ilkel kabileler, organoterapi denilen bir tedavi yöntemi geliştirip insanların ve hayvanların organlarını yiyerek hastalıklarının iyileştiğine inanmışlardır (Newerla, 1943). İ. Ö. 1400 yıllarının başlarında Hintli Susruta, cinsel gücü arttırmak için testis yenilmesini savunmuştur. Buna benzer bir şekilde antik Mısır'da da kalp yemenin erkekliği güçlendirdiğine inanmışlardır (Hoberman & Yesalis, 1995). Bununla birlikte cesareti arttırmak için kalp, zekâyı arttırmak içinse beyin yenildiği o zamanlarda kayıtlara geçmiştir (Yesalis & Bahrke, 2002).

Çinli hekimler yaklaşık 5000 yıl önce performansı arttırmak için Ma Huang (efedra bitkisinden çıkarılan öz) maddesinin kullanılmasını önermişlerdir. O zamanlarda bu ilaç genellikle öksürmeyi engellemek ve kan dolaşımını uyarmak için kullanılmıştır (Abourashed, & ark., 2003).

Bitkilerden elde edilerek kullanılan performans artırıcı maddeler çoğaltılabilir. Bunlardan bazıları; bufotenin, sinek mantarı (amanita muscaria), cola acuminata, cola nitida ve koka yaprağıdır (Holt, & ark., 2009).

Yunanlıların antik zamanda performans arttırmak amacıyla çeşitli konyak ve şarap karışımları içtikleri (Yesalis & Bahrke, 2002) aynı zamanda susam tohumu yedikleri bilinmektedir (Yesalis & Bahrke, 1995).

Milattan önce 668 yılının Olimpiyat Oyunları'nda stad yarışlarını (200 yard-183 m) kazanan Spartalıların, kurutulmuş incirden yapılan özel bir beslenme programı uyguladıkları, yine milattan önce 600 yılında gladyatörlerin yorgunluk ve sakatlanmaya karşı uyarıcı olması muhtemel maddeler kullandıkları bilinmektedir. (Yesalis & Bahrke, 2002). Aynı zamanda iki defa Olympia, iki defa Delphi, üç defa Isthmia ve beş defa Nemea'da dolichos adı verilen yarışları (1-3 mil/1.6-4.8 km) kazanan Stymphaloslu Dromeus'un özel et diyeti yaptığı bilinmektedir (Grandjean, 1997).

Hayvanlar üzerine yapılan incelemelerde davranışlarının testosteronla değiştiğini anlamışlar ve performans arttırmak için hayvan testisi yemeye başlamışlardır (Yesalis & Bahrke, 2002). Yine milattan önce 3. yüzyılda Olimpiyat yarışları boyunca performans arttırmak için halüsinasyona sebep olan mantarların kullanıldığı bilinmektedir (Burstin, 1963).

Yapılan bu performans arttırma maddeleri ve yöntemlerinin genel amacı insan gücünü arttırma ve yorgunluğun üstesinden gelmektir (Yesalis & Bahrke, 2002).

2.2.2. 19. ve 20. Yüzyılda Performans Arttırma Çabaları

Tarih öncesi zamanlarda performans arttırma amacıyla kullanılan bu yöntemler, gelişmiş bir bilinç olmamasından dolayı daha çok doğal gıdalar ve doğal gıdadan üretilen maddelerden olmuştur. Bu yüzden bizim şuan ki modern dünyada tanımladığımız doping maddeleri gibi insan yapımı olmayan, sadece doğadan elde edilen maddelerdir (Müller, 2010).

19. yüzyılın ikinci çeyreğinde farmakoloji ve ilaç sektörünün gelişmesiyle birlikte uyarıcı maddelerin kullanım alanları ve çeşitleri artmıştır. O yıllarda, kasın çalışma kapasitesini arttırmak ve işlev görmeyen hormonların tekrar çalışması için uyarıcılar, beyin fonksiyonlarını geliştirmek içinse kafein kullanılmaya başlanmıştır (Holt, & ark., 2009).

Catton (1951) yazdığı bir makalede 19. yüzyıl ortalarında Amerika'da çıkan iç savaşta ordu komutanlarının savaşlar boyunca askerlerini ayık tutmak için kafein içerikli karışımlar kullandıklarından bahsetmektedir (Akt. Yesalis & Bahrke, 2002).

Stresi azaltması amacıyla alkollü içecekler tüketilmiştir. Antrenörler de sporcuları için o yıllarda konyak ve kokain gibi maddeleri karıştırarak striknin tabletleri üretmiş ve kendi doping tariflerini geliştirmeye çalışmışlardır (Yesalis & Bahrke, 2002).

O yıllarda "ultramaraton" olarak bilinen yarışlarda, dayanıklılığın yanı sıra enerji ve güçlerini arttırmak için şampanya karışımları, konyak, kaynatılmış morfin damlaları, belladon ve striknin kullanıldığı bilinmektedir (Holt, & ark., 2009).

19. yüzyılda yapılan yarışlarda performans arttırmak için Fransızların kafein bazlı karışımları, Belçikalıların eter içerisine küp şekeri batırarak yedikleri, birçok yarışmacının alkol bazlı içecekler aldıkları ve kısa mesafe koşucularının nitroglicerini kullandıkları bilinmektedir (Prokop, 1970).

Yarışmalarda sporcuların ilaç kullanmaları ile ilgili ilk yazılar 1864 yılında Amsterdam'da kanal yüzücülerinin doping yaptıkları suçlamasıyla başlamıştır (de Jong, & ark., 1988). Ardından 1886 yılında Bordeaux ile Paris arasında yapılan bisiklet yarışında, İngiliz bisikletçi Arthur Linton'un aşırı dozda trimetil (muhtemelen kafein ya da eteri kapsayan bir tür karışım) kullanarak ölmesiyle uyarıcı maddeler yasaklanmıştır (Verroken, 1996). Bu olay tarihte dopingden ilk ölüm olarak kabul edilir. Aynı zamanda Arthur Linton'ın öldüğü raporlarının yanı sıra bu yarış kazanıp 10 yıl daha yaşadığı söylentileri de vardır (Yesalis & Bahrke, 2002).

Brown-Séguard (1889) yayınlamış olduğu makalede "İleriki yapılacak çalışmalarda daha detaylı bulgular saptanacağından eminim fakat şimdiki formülüm testisi bir köpekten ya da domuzdan kesip alındıktan hemen sonra ezerek, bir miktar suyla karıştırıp ilk olarak testis toplardamarından alınan kanı, daha sonra sperm ve testisten alınan sıvıyı ekleyip karıştırmaktı. Bu karışımın deri altına enjekte edilmesiyle vücudun sinir sistemine ve aynı zamanda diğer parçalarına enerji verdiğini gözlemledim." satırlarını yazmıştır.

1927 yılında testosteronun bulunması, bilimsel araştırma alanında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Chicago Üniversitesinde bir organik kimyacı Fred KOCH, bufalo testislerinden testosteron üretilebileceği, benzen ve aseton ile testosteron oluşturulabileceği fikrini ortaya atmıştır. Çok pahalı ve zor olmasından dolayı bu yöntemin kullanılmasından vazgeçilmiştir. Ancak, 1935 yılında sentetik testosteron üretilmiştir. Yugoslavyalı bir kimyacı Leopold Ruzicka,

kolesterolün moleküler yapısını değiştirerek sentetik testosteron üretmiştir. Deneyler insanlar üzerinde yürütülmüştür. Bilim adamları sentetik testosteronun genç erkeklerin vücudunu değiştirdiğini bildirmişlerdir. Göğüs ve omuz kaslarının daha ağır ve daha güçlü bir yapıya büründüğünü söylemişlerdir (TBMM, 2014).

1936 yılında Berlin Olimpiyat Oyunları'nda bazı Alman atletlerin testosteronu doping amaçlı kullandığı söylentileri ortaya çıkmıştır (Yesalis & Bahrke, 2002). Aynı zamanda 2. Dünya Savaşı'nda Alman askerlerinin güçlerini ve saldırganlıklarını arttırmak için steroid kullandığı bilinmektedir (Reinold & Hoberman, 2014).

de Kruif (1945) "The Male Hormone" adlı çalışmasında yeni keşfedilen anabolik steroidlerin beklentileri ve umutları arttırdığını söylemiştir. Bu eserinde anabolik steroidlerin, insanları gençleştirme potansiyeli olduğunu ve üretkenliklerini arttırdığını savunmuştur. Bu yazılar kliniklerde deneylerle incelenmiş ve desteklenmiştir (Akt. Yesalis & Bahrke, 2002).

Testosteronla ilgili kayda geçmiş ilk çalışma, 1941 yılında Holloway isimli 18 yaşındaki koşu atı üzerinde yapılan çalışmadır. Holloway'e öncelikle testosteron damlaları enjekte edilmiş, bunun sonucunda atın girdiği çoğu yarışı kazandığı ve 19 yaşına geldiğinde koşu rekoru kırdığı görülmüştür (Kearns, & ark., 1942).

1969 yılında anabolik steroidleri kullanan sporcular onun performans üzerine olan etkisini övmüş hatta Jon Hendershott (1969) bir eserinde bu maddeler için "şampiyonların kahvaltısı" demiştir (Yesalis & Bahrke, 2002).

Amfetamin maddesinin ilk tanımlandığı yıl 1887 olsa da, bu uyarıcıların kullanımı 1930'lu yılların ortasında başlamıştır. 2. Dünya Savaşı'nda kullanıldığı ve o yıllarda sporcuların sıklıkla tercih ettiği ilaç diyetlerinin de içeriğinde amfetamin olduğu bilinmektedir (Laties & Weiss, 1981).

1960'lı ve 1970'li yıllar bisiklet sporcuları tarafından amfetamin yılları olarak bilinmektedir. 1967 yılında Fransa'da düzenlenen bir bisiklet turunda hayatını kaybeden İngiliz bisikletçi Tom Simpson'ın ölümü televizyonlarda gösterilmiş ve ölüm sebebi olarak da yüksek dozda amfetamin kullandığı söylenmiştir (Noakes, 2004).

1980li yıllarda anabolik steroidlerin kullanımı dramatik bir şekilde artmıştır. Yine bu yıllarda insan büyüme hormonu keşfedilmiş ve sporcuların doping menüsüne eklenmiştir. Anabolik ajanlar, hormonlar, diüretikler (idrar söktürücü), uyarıcılar, narkotikler ve kan dopingi gibi metotlar yasaklılar listesine eklenmeye başlamıştır (Holt, & ark., 2009).

2.3. Sporcuların Dopinge Yönelme Nedenleri

Laure (1997) sporcuların performans arttırma sebeplerini iki ana nedene bağlamıştır. Bunlardan birincisi kuvveti ve dayanıklılığı arttırmak, yorgunlukla başa çıkabilmek ve sakatlığı gidermek gibi fizyolojik sebepler iken, ikincisi ise sosyal beklentiler, kazanma baskısı, başarılı

olma isteği gibi psikososyal sebeplerdir. Yapılan birçok anket ve röportaj çalışmalarında da sporcunun doping alma sebebi olarak kazanma isteği, en iyi performansı istemesi veya sporcuya kazanması için yapılan dış baskı gibi nedenler görülmektedir (Anshel, 1991; Laure & ark., 2004; Scarpino & ark., 1990).

Yine yapılan araştırma sonuçlarında sporcuların dopinge yöneliminde antrenör baskısı da göze çarpmaktadır. Antrenörler, sporcularına “her ne pahasına olursa olsun kazan” düşüncesiyle rakiplerinin iyi olabileceğini söyleyerek sporcularının kazanmak zorunda olduklarına inandırmaya çalıştıkları görülmüştür (Anshel, 1991). Bu durum da sporcunun, yarıştığı kişilerin doping alarak onu yeneceği paranoyasını oluşturmaktadır (Fuller & La Fountain, 1987; Yesalis, & ark., 1988). Aynı zamanda bazı sporcular sadece çok antrenman yaparak başarılı olmayacaklarını, yaptıkları antrenmanın yanında doping almadan başarıya ulaşamayacaklarını düşünmektedirler (Maycock & Howat, 2005).

Tarihte bazı sporcular performans için değil sadece fiziksel olarak iyi görünmek için steroid kullanmıştır (Melia & ark., Greenberg, 1996).

Sporcular antrenmanda ve yarışta zorluklarla karşılaştıkları zaman veya sakatlık geçirdiklerinde doping alarak zorlukların üstesinden gelebileceğini, sakatlık sürecini kolay geçirebileceklerine inanmışlardır (Yesalis, & ark., 1988; Anshel, 1991). Çoğu sporcu ise doping yüzünden ortada bir zarar ve kurban olmadığı sürece dopingin suç olmadığını savunmuştur (Fuller & La Fountain, 1987).

Kısaca sporcuları dopinge yönelten nedenlerden bazıları şunlardır:

- Günümüz spor dünyasında, olimpizm ruhundan uzaklaşarak spor anlayışının ticari ve siyasi rekabet hâline dönüştürülmesi,
- Her ne olursa olsun kazanmak düşüncesi,
- Transfer paralarının yüksek rakamlarda olması (Sevim, 2007),
- Yönetici, antrenör, doktor, fizyoterapist, masör gibi şahısların teşvik etmesi,
- Sporcunun tanınma, şöhret olma isteği,
- Sporcunun, antrenör, ve yöneticilerin konu ile ilgili bilgi eksikliğidir (Kargılı, 2002).

2.4. Doping Mücadele Çalışmaları

Bu performans artırma çabalarının yanında, aynı zamanda bazı insanlar dopingle mücadele içerisinde olmuştur. Doping kullanımı ile bir yandan adil olmayan yarışların yapılması, öte yandan da gözlenen ölümler ve diğer sağlık sorunları, sporla uğraşanları rahatsız etmiş ve konunun önemini arttırmıştır.

Dünya Anti-Doping Ajansı performans artırma maddelerinin kullanımını yasaklamasına ve ahlak dışı bir durum saymasına rağmen, neyin doping neyin doping olmadığı konusunda karar vermek oldukça zordur. Görülmektedir ki, doping kelimesinin ortaya çıkması bile

karmaşık bir durumdur. Bazıları dopingin Afrikan Kaffir kabilesinin kullandığı “dop” isimli uyarıcı likörden, bazıları ise Amerikan halk dilinde atlara verilen uyarıcı madde olarak ortaya çıktığını savunur (Holt, & ark., 2009).

Dopingle mücadele çalışmalarının en eski raporları Antik Olimpik Oyunlara dayanır. Olimpik Oyunlar’da kuralları çiğneyen atletlerin yarışmalardan ömür boyu men edildiği ve aynı zamanda isimlerinin stadyumda bulunan taşların üzerine kazıldığı bilinmektedir (Csaky, 1972).

1920’lerin başından itibaren, bir şekilde doping kullanımının önüne geçilmesi gereği sporu sağlık ve ahlakla birlikte düşünen spor adamları arasında yaygın kabul gören bir görüş halini almıştır (Atasü & Yücesir, 2011). Buna rağmen doping maddelerinin yasaklanmasına ilişkin çok az çalışma yürütülürken, dopingin spor oyunlarına dahil edilmesi için daha fazla çalışma yürütülmüştür. Dr. Otto Rieser (1933) “Doping ve Doping Maddeleri” adlı çalışmasında bu durumdan yakınmıştır (Yesalis & Bahrke, 2002).

1928 yılında Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu (IAAF), uyarıcı maddelerin kullanılmasıyla ilgili vakalardan sonra ilk kez dopingi yasaklayan kuruluş olmuştur (Müller, 2010). Bununla birlikte diğer spor kuruluşları da yasaklamayı devam ettirmişlerdir ancak anti-doping testlerinin yeterli olmamasından dolayı istenilen sonuca varılamamıştır (Holt, & ark., 2009).

1961 yılında Avrupa Konseyinde dopingle mücadele için bir Komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. Bu yıl içerisinde IOC Tıp Komisyonu kurulmuştur. IOC, Tıp Komisyonundan dopingle ilgili araştırmalar yapmasını ve mücadele için öneriler sunmasını istemiş fakat 1964 yılında olan Tokyo konferansına kadar Tıp Komisyonundan IOC’ye herhangi bir öneri sunulmamıştır. Takip eden yılda Fransa ve Belçika sporda anti doping yasasını hayata geçirmişlerdir (Todd & Todd, 2001).

1966’da Uluslararası Bisiklet Federasyonu (UCI) ve Uluslararası Futbol Federasyonu (FIFA) ilk doping testlerini uygulamış ve takip eden yılda Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) Tıp Komisyonu anti doping testleriyle ilgili ilk yasayı spor kuruluşlarının oylamasına sunmuştur ve yasa kabul edilmiştir (Yesalis & Bahrke, 2002).

Yasayla birlikte yapılacak olan anti doping testleri 1968’de Meksika Olimpiyat Oyunları’nda ve Grenoble ‘de yapılan Kış Olimpiyat Oyunları’nda tanıtılmıştır. Fakat bu tanıtımlara rağmen yasağı birkaç spor kuruluşu uygulamamıştır. Örneğin; Ulusal Futbol Ligi bu anti doping yasağına 1982 yılında uymaya başlamıştır (Holt, & ark., 2009).

Tıp Komisyonu dopingle mücadele çalışmalarına hız kesmeden devam etmiştir fakat yıllar içerisinde yaşanan büyük skandallardan sonra IOC Lozan’da dünya genelini kapsayan dopingle ilgili bir konferans düzenlemiştir ve IOC’den bağımsız çalışacak olan bir Dünya Anti Doping Ajansı (World Anti-Doping Agency-WADA) kurulmasına karar verilmiştir. Daha önce merkezi Lozan’da olan ajans şuanda Montreal’dedir (Technical University of Munich, 2016).

WADA kurulmasından sonra 2003 yılında bir anti-doping sözleşmesi yayınlamıştır (World Anti-Doping Code). Bu sözleşmede neyin doping olduğu ve ne gibi cezalandırmalar olacağı yazmaktadır. O yıllardan günümüze bu sözleşme her yıl yenilenerek yayınlanır. Aynı zamanda birçok ülkede dopinge ilgili konferanslar verilmektedir.

2.5. Tutum

Tutum kavramı doğrudan gözlenebilir bir özellik olmamasıyla birlikte kişinin gözlenebilen davranışları vasıtasıyla ortaya çıkarılan varsayımlardır (Arkonaç, 2005). Klausmaier ve Goodwin tutumu; bir düşünce, obje veya kişiye ilişkin olumlu ya da olumsuz olarak ortaya çıkan tepki gösterme durumunun duygusal düzeyi olarak tanımlamışlardır. İpek ve Bayraktar (2004) bu tanıma benzer bir ifadeyle tutumu, herhangi bir kişinin, nesneye veya herhangi bir duruma karşın olumlu veya olumsuz tavrı olarak tanımlamışlardır (Akt. Çapri & Çelikkaleli, 2008)

Cüceloğlu (2005) tutumu; bir kişi, bir nesne ya da herhangi bir olay hakkında organize olmuş uzun süreli inanç ve duygu durumu olarak tanımlamıştır.

Tutumlar kişiye özgü bir durumdur. Yani tutumun doğrudan gözlenebilien bir durum olmadığını sadece bireyin gözlenebilen davranışından dolayı olarak varsayıldığını ve o bireye atfedilen bir eğilim olduğu söylenebilir.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere tutum sadece davranışlara yansıdığında gözlemlenebilir. Bir kişi veya bir nesne olmasının yanı sıra soyut bir kavram, bir olgu, sevinç, hüznün gibi durumlar olabilmektedir. Örneğin bir birey size karşı olumsuz duygular uyandırırken başka bir birey olumlu duygular uyandırabilir. Bu durumda olumlu duygular uyandıran kişiye karşı olumlu bir tutum oluşurken, olumsuz duygular uyandıran kişiye karşı olumsuz bir tutum oluşur (İnceoğlu, 2010).

Sosyal alanda çalışan psikologlara göre tutumların bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç tane alt bileşkeni vardır. Bilişsel durumlar bir tutum nesnesi ile ilgili sahip olunan bilgileri ve bunların sözlü ifadelerini kapsar. Duyuşsal durumlar tutum nesnesine karşı gösterilen duygusal tepkilerdir. Davranışsal durumlarda ise tutum nesnesine karşın gösterilen davranışlardır (Kağıtçıbaşı, 1979).

2.6. Dopinge Yönelik Tutum ile İlgili Çalışmalar

Ülkemizde taranan literatürde performans arttırmaya yönelik tutumla ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Yalçınkaya (2016)'nın elit sporcular üzerine yaptığı çalışmada sporcuların dopinge yönelik tutum düzeyi ortalama puanları yaş, ulusal başarı, milli olma ve doping kontrolünden geçme durumlarına göre farklılık göstermiştir ($p < 0.05$). Yine

Şapcı (2010)'nın üniversiteler arası spor müsabakalarına katılan öğrenciler üzerine yaptığı çalışmada doping kullanımına yönelik tutum düzeyleri ile gelir durumu, spor yaşı, doping kontrolünden geçme durumu değişkenleri arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0.01$).

Karakoç (2007)'un Cumhuriyet Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri üzerine yaptığı çalışmada kız ve erkek öğrenciler doping amaçlı ilaç kullanımı ve üniversiteye alınmak için girecekleri yetenek sınavında doping kullanmalarına yönelik tutumlarında anlamlı bir fark çıkmamıştır. Karakoç (2007) yaptığı bu çalışmada öğrencilere Doping amaçlı ilaç kullanan öğrencilere “doping kullanmak için kime danıştınız” sorusu sorulmuş ve yapılan anket çalışması sonuçları değerlendirilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilere göre %11,3 doktora danıştım derken %43,5 antrenörüne danıştım diyerek sporda doping kullanımının nedenli basit düşünüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu veriyi destekleyici olarak öğrencilere ilaç temin yerleri sorulmuş ve %56,1'i eski sporcular, %44'ü spor salonlarından, %43'ü arkadaşlarından, %24'ü antrenörüm diyerek doping temininin ne kadar basit olduğunu ve istenildiğinde arkadaştan bile temin edilebileceğini ortaya koymuştur. Yapmış olduğumuz çalışma sonuçlarına göre doping amaçlı ilaç kullanım oranı, erkek sporcularda %24,6, bayanlarda %10,1 olarak bulunmuştur. Erkeklerle kadınlar arasında doping kullanım oranı karşılaştırıldığında fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Eröz (2007)'ün milli düzeyde, atletizm, güreş, judo ve halter yapan sporcular üzerine yaptığı çalışmada ankete katılan sporcular, sporda doping kullanımı konusunda; sporda doping kullanımının serbest bırakılmamasını (n:90, %75), dopingin sporcular, antrenörler, ve idareciler tarafından yeterince iyi bilinmediğini (n:81, %67,5), doping kullanımının sporda önemli bir sorun olduğunu (n:94, %78,3), devletin, sporda dopingi önleme (anti-doping), bilinçlendirme, dopingin zararları, haksız rekabet ve dopingin spor ahlakına ters düştüğü hususunda üzerine düşen görevi iyi yapmadığını (n:93, %77,5) belirtmişlerdir. Sporcuyla dopinge en fazla yönlendirenlerin arkadaşlar (n:84, %70) ve antrenörler (n:78, %65) olduğu tespit edilmiştir.

Dünya çapında bir literatür taraması yapıldığında Morente-Sanchez ve ark. (2013)'in İspanyol 72 (Xyaş=19.67±4.72) milli bisikletçi üzerine yaptıkları çalışmada sporcuların performans arttırmaya yönelik tutum düzeyleri ortalamasını $X=36.12±9.39$ bulmuştur. Bu durum sporcuların ölçeğin ortalama puanı olan 59.5'in altındadır ve sonuç olarak sporcuların performans arttırmaya yani dopinge yönelik tutumun olumsuz olduğu tespit edilmiştir. Bisiklet yarışlarının alt disiplinleri olan dağ bisikleti sporcularının performans arttırma tutum düzeyleri ortalaması ile motokros ve pist yarışı sporcularının performans arttırma tutum düzeyleri ortalama düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır ($p≤0.0125$). Dağ bisikleti sporcularının dopinge yönelik tutum düzeyleri ortalama puanları ($X=30.28±6.92$), motokros ($X=42.46±10.74$) ve pist yarışı sporcularının dopinge yönelik tutum düzeyleri

ortalama puanlarından ($X=43.22\pm 12.00$) daha düşük olduğu tespit edilerek dağ bisikleti sporcularının dopinge yönelik daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür (Morente-Sanchez ve ark., 2013).

Backhouse ve ark. (2013) doping kullanıcısı olan ve olmayan sporcular üzerine yaptığı çalışmada cinsiyet değişkenine göre bir farklılık olduğunu tespit etmişlerdir. Kadın sporcuların dopinge yönelik ortalama puanları ($\bar{X}=33,3\pm 13,0$) erkek sporcuların dopinge yönelik ortalama puanlarından ($\bar{X}=38,6\pm 14,2$) daha düşük olduğu saptanmıştır. Performans Arttırma Tutum Ölçeği ile yapılan bazı geçerlik güvenirlik çalışmaları aşağıdaki tabloda verilmiştir (Petroczi & Aidman, 2009).

Tablo 2.1. Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nin Dünya Çapında Yapılan Bazı Uyarlama Çalışması Sonuçları

Gruplar	n	Cinsiyet (K/E)	Yaş ($\bar{X}\pm ss$)	Kolmogorov-Smirnov	PAT-Ö Puanı ($\bar{X}\pm ss$)	PAT-Ö Cronbach Alpha Değerleri
1 Kolej Sporcuları (ABD)	193	116/77	20,1±1,64	1,655(.008)	31,61±8,00	.85
2 Genel (ABD)	77	36/41	31,34±11,22	0,968(.306)	32,25±7,39	.79
3 Antrenörler (ABD)	40	25/15	37,30±9,35	1,289(.072)	30,86±9,28	.91
4 Futbolcular (ABD)	71	-	-	0,778(.581)	44,68±13,02	.71
5a Kolej Sporcuları (MAC)	73	-	-	1,068(.204)	37,02±9,22	.77
5b Kolej Sporcuları (MAC)	73	-	-	1,642(.009)	35,35±9,08	.76
6 Kolej Sporcuları (ABD)	91	66/25	20,06±1,27	0,884(.416)	39,64±13,01	.86
7 Elit Sporcular (MAC)	102	45/56	22,28±6,27	0,894(.401)	36,31±1,64	.77
8 Kolej Sporcuları (KAN)	74	51/21	20,96±2,04	1,035(.234)	37,94±11,25	.81
9 Kolej Sporcuları (ABD)	187	133/53	20,12±2,18	1,260(.083)	37,57±12,60	.86
10 Elit Sporcular (MAC)	32	26/6	24,77±7,58	0,934(.348)	35,83±12,12	.82
11 Öğrenciler/Sporcular (İNG)	70	58/11	21,78±6,23	1,094(.183)	35,71±10,25	.81
12 Öğrenci Sporcular (İNG)	124	78/46	21,47±5,53	1,325(.060)	36,23±13,00	.87

ABD=Amerika Birleşik Devletleri

MAC= Macaristan

KAN=Kanada

İNG=İngiltere

Tablo 2.1 incelendiğinde Performans Arttırma Tutum Ölçeği güvenirlik katsayılarının .71 ile .91 arasında değiştiği görülmektedir.

3. YÖNTEM

Yöntem bölümü ikiye ayrılarak incelenecektir. Birinci bölümde Performans Arttırma Tutum Ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması, ikinci bölümde ise sporcuların dopinge yönelik tutumlarının incelenmesi yer alacaktır.

3.1. Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (Birinci Bölüm)

Araştırmada kullanılacak olan "Performans Arttırma Tutum Ölçeği" -PAT-Ö- (Performance Enhancement Attitude Scale -PEAS) ilk 97 madde 4 lü likert tipi olarak geliştirilen ölçek son olarak Petroczi (2002)'nin çalışmasıyla 17 maddeye 6 lı likert tipi şeklinde oluşturulmuş ve literatüre kazandırılmış bir ölçektir. Performans Arttırma Tutum Ölçeği (PAT-Ö), yargıların altı değerlendirme basamağına göre yapıldığı 17 maddeden oluşmaktadır. Ölçek tek alt boyuttur. "Kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kısmen katılmıyorum, kısmen katılıyorum, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum" biçiminde ifade edilen 6'lı likert tipi değerlendirme basamağına dayanmaktadır. Ölçeğin puan aralığı 17 ve 102 arasında olup yüksek puan dopinge karşı tutumun pozitif olduğunu, düşük puan ise dopinge karşı negatif bir tutum olduğunu göstermektedir (Petroczi & Aidman, 2009).

Daha önce uluslararası yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında ölçeğin Cronbach's alpha değeri .71 ile .91 arası değişmektedir (Petroczi & Aidman, 2009).

Ölçeğin Türkçeye uyarlanmasına yönelik ön çalışmaları yapılmış olup Elazığ, Gaziantep ve Mısır'da yapılan kongrelerde sunulmuştur (Yıldız & Toros, 2016; Yıldız & ark., 2016; Toros & ark., 2016).

Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması bu çalışma kapsamında gerçekleştirilmiştir.

3.1.1 Ölçeğin Türkçeye Çevrilme Süreci

Ölçeğin Türkçe'ye çevrilme sürecinde, yeni bir ifade eklenmemiş, orijinal ölçekten hiçbir ifade çıkartılmamış ve ölçeğin orijinaline bütünüyle bağlı kalınmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması süreci, iki aşamadan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi, ölçeğin yabancı dilden (orijinal ölçeğin dili İngilizce'dir) Türkçe'ye ve Türkçe'den tekrar yabancı dile çevrilmesi (translation, retranslation), ikincisi Türkçeleşmiş ifadelerin anlaşılabilirliğinin spor kulüplerinde lisanslı olarak spor yapanlarda ve bir grup Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencisinde sınanmasıdır.

Ölçeği, İngilizce'den Türkçe'ye dilbilim alanında çalışan üç uzman, ayrı ayrı çevirmişlerdir. Kendi alanlarında uzman olan bu kişiler bir araya getirilerek her sorunlu madde

için tartışmış ve aralarında bir ortak görüş oluştuktan sonra, ölçeğin Türkçe taslağı elde edilmiştir. Spor alanında çalışan iki uzman, bu Türkçe taslağı kontrol etmiş ve sorunlu maddeleri tartıştıktan sonra, aralarında ortak bir görüş oluşarak son taslak elde edilmiştir. Bu taslak, daha sonra doktora eğitimini yurt dışında yapmış ve psikoloji alanında çalışan, yabancı dil yeterliğine sahip diğer bir uzman tarafından Türkçe'den İngilizce'ye çevrilmiştir. Her iki gruptaki uzmanların değerlendirmeleri göz önünde tutularak İngilizce'ye çevrilen ölçek, araştırmacılar tarafından orijinal ölçekle karşılaştırılmış, üst düzeyde bir benzerliğin olduğu görülmüştür.

Son aşamada, Türkçeleştirilmiş olan ölçeğin anlaşılabilirliğini test etmek için Mersin Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda okuyan 20 öğrenciye ve Mersin'de lisanslı olarak spor yapan 20 sporcuya uygulanmıştır. Ölçeğin anlaşılabilirliği konusunda bir sorunla karşılaşmadığının anlaşılmasından sonra diğer aşamaya geçilmiştir.

3.1.2. Çalışma Grubu

Ölçek, Mersin, Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya, Adana, Bursa, Kastamonu ilinde atletizm, eskrim, basketbol, voleybol, hentbol, futbol ve cimmastik branşlarında 18 yaş ve üstü lisanslı sporculara uygulanmıştır. Çalışmaya yaşları 18-28 arasında ($\bar{X}_{yaş}=21,52\pm3,11$) spor yaşları ise 2-18 arasında ($\bar{X}_{spor\ yaş}=6,82\pm3,90$) değişen 114 erkek ve yaşları 18-29 arasında ($\bar{X}_{yaş}=21,95\pm2,65$) spor yaşları ise 3-19 arasında ($\bar{X}_{spor\ yaş}=8,63\pm3,92$) değişen 214 kadın olmak üzere toplam 328 lisanslı sporcu katılmıştır. Çalışmaya katılan sporcuların betimsel istatistikleri aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 3.1. Sporcuların Cinsiyet ve Spor Kategorilerine Göre Dağılımı

Spor Kategorisi	Kadın(n)	Erkek(n)	Toplam
Takım	146	48	194
%	75,3	24,7	100,0
Bireysel	68	66	134
%	50,7	49,3	100,0
Toplam	214	114	328
%	65,2	34,8	100,0

Tablo 3.1 incelendiğinde 146 (%75,3) takım sporlarında lisanslı kadın sporcu, 48 (%24,7) takım sporlarında lisanslı erkek sporcu katılmıştır. Yine çalışmaya bireysel sporlardan 68 (%50,7) lisanslı kadın sporcu, 66 (%49,3) lisanslı erkek sporcu katılmıştır.

Tablo 3.2. Sporcuların Milli Olma Durumları ve Spor Kategorilerine Göre Dağılımı

Spor Kategorisi	Milli Sporcu		Toplam
	Evet(n)	Hayır(n)	
Takım	48	146	194
%	24,7	75,3	100,0
Bireysel	62	72	134
%	46,3	53,7	100,0
Toplam	110	218	328
%	33,5	66,5	100,0

Tablo 3.2 incelendiğinde 48 (%24,7) takım sporlarında lisanslı milli sporcu, 146 (%75,3) takım sporlarında lisanslı milli olmayan sporcu katılmıştır. Yine çalışmaya bireysel sporlardan 62 (%46,3) lisanslı milli sporcu, 72 (%53,7) lisanslı milli olmayan sporcu katılmıştır. Çalışmaya toplamda 110 (%33,5) milli sporcu, 218 (%66,5) milli olmayan sporcu katılmıştır.

3.1.3. Ölçeğin Uygulanması

Ölçek çalışmaya katılacak olan sporculara birebir görüşme ile tamamlanmıştır. Ölçek sporculara antrenörlerinin izni ile antrenman öncesi uygulanmıştır. Katılan sporculara araştırmacının hazırlamış olduğu Gönüllü Olur Formu verilmiştir. Sporcular formu okuyup imzaladıktan sonra çalışmaya katılım sağlamışlardır. Elde edilen veriler SPSS 20,0 paket programında değerlendirilmiştir.

3.1.4. Veri Analizi

Verilerin analizinde ölçek maddelerini belirlemek amacıyla açıklayıcı faktör analizi, model ile veri arasındaki uyumu test etmek amacıyla ise doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi için SPSS 20,0 paket program kullanılırken, doğrulayıcı faktör analizi için LISREL 9,30 paket program kullanılmıştır. Güvenirlik için Cronbach Alpha güvenirlilik testi, madde korelasyon testi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Testi ve test tekrar test değerlerine bakılmıştır.

3.1.5. Ölçeğe İlişkin Bulgular

Tablo 3.3. Performans Arttırma Tutum Ölçeği maddelerinin Türkçe Formu

MADDE	Performans Arttırma Tutum Ölçeği
1	Yarışma için doping gereklidir.
2	Herkes kullandığı için doping bir aldatma değildir.
3	Sporcular çoğunlukla sakatlıklar yüzünden zaman kaybederler ve ilaçlar zaman kaybını telafi etmek için kullanılabilir.
4	Önemli olan sadece performansın kalitesidir, performansı elde etme şekli değildir.
5	Çevremdeki sporcular, performans arttırıcı maddeleri kullanmaları yönünde baskı görmektedir.
6	Rekreatif amaçlı ilaç kullanan sporcular, bu ilaçları spor esnasında kendilerine yardımcı oldukları için kullanırlar.
7	Sporcular kuralları çiğnedikleri ve performans arttırıcı maddeleri kullandıkları için suçlu hissetmemelidir.
8	Dopingle ilgili riskler abartılmaktadır.
9	Sporcuların spordan başka kariyer seçeneği yoktur.
10	Rekreatif amaçlı kullanılan ilaçlar sporcuları antrenman için motive eder ve en üst düzeyde yarışmalarına yardımcı olur.
11	Doping, rekabete dayalı sporun vazgeçilmez bir parçasıdır.
12	Rekreatif amaçlı kullanılan ilaçlar yarışmanın dışındaki sıkıcılığın üstesinden gelmemize yardımcı olur.
13	İlaçlar ile performans arttırıcı teknik malzemelerin (yüksek irtifa benzeri ortamlar) arasında fark yoktur.
14	Medya doping hakkında daha az konuşmalıdır.
15	Medya doping olayını gereksiz şekilde ön plana çıkartmaktadır.
16	Şiddetli antrenman ve sakatlıklarla ilgili sağlık problemleri, dopingin yan etkileri kadar kötüdür.
17	Performans arttırmayı yasallaştırmak spor için yararlı olabilir.

Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nin Türkçe maddeleri Tablo 3.3'de verilmiştir.

Tablo 3.4. Ölçeğin Maddelerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

MADDE	n	\bar{X}	ss
Madde 1	328	1,81	1,28
Madde 2	328	1,75	1,26
Madde 3	328	2,89	1,49
Madde 4	328	2,72	1,76
Madde 5	328	2,16	1,40
Madde 6	328	2,97	1,63
Madde 7	328	2,17	1,51
Madde 8	328	2,34	1,41
Madde 9	328	2,05	1,41
Madde 10	328	2,55	1,58
Madde 11	328	2,14	1,58
Madde 12	328	2,30	1,40
Madde 13	328	2,42	1,34
Madde 14	328	2,36	1,58
Madde 15	328	2,19	1,40
Madde 16	328	3,78	1,87
Madde 17	328	2,83	1,85

Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nin madde ortalamaları 1,75 ile 3,78 arasında değişmektedir. Madde ortalamaları 1. madde için $\bar{X}=1,81$, 2. madde için $\bar{X}=1,75$, 3. madde için $\bar{X}=2,89$, 4. madde için $\bar{X}=2,72$, 5. madde için $\bar{X}=2,16$, 6. madde için $\bar{X}=2,97$, 7. madde için $\bar{X}=2,17$, 8. madde için $\bar{X}=2,34$, 9. madde için $\bar{X}=2,05$, 10. madde için $\bar{X}=2,55$, 11. madde için $\bar{X}=2,14$, 12. madde için $\bar{X}=2,30$, 13. madde için $\bar{X}=2,42$, 14. madde için $\bar{X}=2,36$, 15. madde için $\bar{X}=2,19$, 16. madde için $\bar{X}=3,78$, 17. madde içinse $\bar{X}=2,83$ 'tür.

Tablo 3.5. Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nde yer alan tüm maddelerin madde-madde ve madde-genel toplam test korelasyonları

	Madde1	Madde2	Madde3	Madde4	Madde5	Madde6	Madde7	Madde8	Madde9	Madde10	Madde11	Madde12	Madde13	Madde14	Madde15	Madde16	Madde17	Toplam
Madde1	1	,672**	,419**	,279**	,315**	,240**	,468**	,394**	,130**	,302**	,475**	,319**	,060	,158**	,207**	,336**	,182**	,615**
Madde2		1	,232**	,323**	,430**	,216**	,341**	,457**	,280**	,410**	,479**	,333**	,082	,261**	,202**	,356**	,347**	,667**
Madde3			1	,301**	,179**	,126**	,337**	,268**	,023	,203**	,195**	,145**	,119**	,147**	,175**	,342**	,205**	,470**
Madde4				1	,365**	,178**	,309**	,280**	,182**	,442**	,459**	,427**	,249**	,209**	,209**	,421**	,357**	,653**
Madde5					1	,156**	,145**	,241**	,323**	,448**	,409**	,332**	,205**	,157**	,203**	,183**	,368**	,573**
Madde6						1	,287**	,139**	,114**	,069	,144**	,266**	-,040	,162**	,101	,168**	,148**	,375**
Madde7							1	,344**	,218**	,293**	,238**	,277**	,190**	,265**	,229**	,287**	,193**	,572**
Madde8								1	,250**	,299**	,316**	,327**	,138**	,252**	,307**	,317**	,343**	,595**
Madde9									1	,300**	,357**	,237**	,174**	,176**	,310**	,090	,222**	,455**
Madde10										1	,408**	,478**	,226**	,195**	,317**	,235**	,421**	,643**
Madde11											1	,441**	,270**	,211**	,152**	,293**	,331**	,654**
Madde12												1	,200**	,323**	,232**	,136**	,304**	,608**
Madde13													1	,163**	,208**	,293**	,304**	,407**
Madde14														1	,421**	,161**	,226**	,477**
Madde15															1	,188**	,232**	,491**
Madde16																1	,277**	,559**
Madde17																	1	,597**
Toplam																		1

**p<,01

3.1.6. Ölçeğin Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular

Tablo 3.6. Ölçeğin Açıklayıcı ve Doğrulamalı Faktör Analizi Sonuçları

MADDE	AÇIKLAYICI FAKTÖR ANALİZİ (EFA)		DOĞRULAYICI FAKTÖR ANALİZİ (CFA)			
	BİLEŞEN YAPISI MODELİ ^a (COMPONENT STRUCTURE PATTERN ^a)	FAKTÖR YAPISI MODELİ ^b (FACTOR STRUCTURE PATTERN ^b)	STANDARTLAŞTIRILMIŞ FAKTÖR YÜKLEMELERİ (STANDARDIZED FACTOR LOADINGS)	STANDART HATALAR (STANDARD ERRORS)	t DEĞERLERİ (t-values)	R-KARE (R-square)
1	.487	.454	.6723	.0723	8.8667	.4532
2	.546	.492	.5967	.0735	8.3423	.3543
3	.572	.519	.6422	.0717	8.1876	.4563
4	.496	.431	.6228	.0722	8.8421	.4098
5	.417	.405	.6176	.0727	8.5643	.3907
6	.674	.656	.5840	.0739	8.0897	.3543
7	.461	.412	.5214	.0786	7.1567	.2897
8	.604	.562	.4690	.0762	6.8754	.2301
9	.539	.511	.5252	.0701	7.2341	.2814
10	.423	.409	.5012	.7234	6.6540	.2456
11	.549	.527	.4321	.0745	5.6753	.1891
12	.562	.492	.4001	.0726	5.0062	.1653
13	.407	.401	.4003	.0758	4.9087	.1675
14	.430	.422	.4008	.0732	5.0347	.1542
15	.624	.604	.4007	.0763	4.7321	.1456
16	.621	.600	.4038	.0783	5.4563	.1786
17	.532	.510	.4009	.0740	4.5673	.1103
R²	1.000 ^c	.814 ^c				

Ölçek maddelerini belirlemek amacıyla faktör analizi yapılmıştır ve orijinal ölçekte olduğu gibi maddelerin tek alt boyutta toplandığı görülmüştür. Tablo 3.6.'da görüldüğü üzere ölçeği oluşturan maddelerin faktör yükleri .40 ile .65 arasında değişmektedir.

Tablo 3.7. Toplam Varyansın Açıklanması

	Toplam Özdeğer	Varyansın Yüzdesi	Kümülatif Yüzde
Performans Arttırma Tutum Ölçeği	5.020	47.561	47.561

Toplam varyansın açıklanması ile ilgili tabloya bakıldığında toplam özdeğer 5.020 ve boyutun varyansı yüzde 47.561 açıkladığı görülmüştür.

3.1.7. Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

3.1.7.1. Ölçeğin Güvenirlik Katsayısına (Cronbach Alpha) İlişkin Bulgular

Tablo 3.8. Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nin iç tutarlılık değeri

	İçsel Tutarlık Değeri (Cronbach Alpha Değeri)
Performans Arttırma Tutum Ölçeği	.87**

**p<0,01

Tablo 3.8 incelendiğinde ölçeğin güvenirlilik değeri yüksek çıkmıştır. Cronbach Alpha değerine bakıldığında “Performans Arttırma Tutum Ölçeği” nin güvenirlilik katsayısı .87 olarak bulunmuştur.

3.1.7.2. Ölçeğin Test-Tekrar Test Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Türkçe'ye uyarlanması süreci aşamasından sonra, ölçeğin bir uygulamadan başka bir uygulamaya tutarlı sonuçlar verebilme gücünün bir ölçüsü olarak test-tekrar test güvenirliliği incelenmiştir.

Test-tekrar test güvenirliliği için Performans Arttırma Tutum Ölçeği 75 kadın (22,03±1.38) ve 75 erkek (23,76±1.45) olmak üzere toplam 150 sporcuya 3 hafta ara ile iki kez uygulanmıştır. Katılanlara yapılan ön test-son test korelasyon katsayıları Tablo 3.9'da verilmiştir.

Tablo 3.9. Performans Arttırma Tutum Ölçeği için test-tekrar test güvenirlilik katsayısı

	Test-Tekrar Test Güvenirlilik Katsayısı
Performans Arttırma Tutum Ölçeği	.76

Tablo 3.9'da görüldüğü üzere Performans Arttırma Tutum Ölçeği güvenirlilik katsayısı ,76 bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlilik katsayısının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

3. 1. 7. 3. Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nin Ölçüt Bağıntılı Geçerliğine İlişkin Bulgular

Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nin ölçüt bağıntılı geçerliğini ölçmek amacıyla, geçerlik ve güvenirliliği Şapçı (2010) tarafından yapılan Doping Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği ile ilişkisine bakılmıştır. Ölçekler, Mersin Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda öğrenime devam eden 52 öğrenciye uygulanmıştır. Katılanların %44,2'si (n=23) kadın, %55,8'i (n=29) ise erkektir. Ölçüt bağıntılı geçerliği sınamak amacıyla yapılan

Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi sonucunda, Performans Arttırma Tutum Ölçeği ile Doping Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki çıkmıştır ($p<,01$; $r=.63$).

Tablo 3.10. Performans Arttırma Tutum Ölçeği ile Doping Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği arasındaki ilişki

	Doping Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği
Performans Arttırma Tutum Ölçeği	.63**

3.2. Sporcuların Dopinge Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (İkinci Bölüm)

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme ve toplanan verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.2.1. Araştırma Modeli

Sporcuların dopinge yönelik tutumlarının yaş, cinsiyet, deneyim ve yaptığı spor kategorisi açısından ortaya konmasını amaçlayan bu çalışmada değişkenler arasında karşılaştırma ve korelasyon türü incelemeleri içeren ilişki tarama modeli kullanılmıştır.

İlişkisel tarama modeli, var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan genel tarama modeli çeşitlerinden, iki veya daha fazla değişken arasındaki değişim varlığı, derecesi ve yönünü ortaya koymayı amaçlayan bir yöntemdir. Bu çalışmada da ilişkisel tarama modellerinin alt kategorileri olan korelasyon ve karşılaştırma türü tarama modelleri kullanılmıştır (Karasar, 2015).

3.2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, Türkiye'deki aktif sporcular oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemin de ise Mersin, Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya, Adana, Bursa, Kastamonu ilinde atletizm, eskrim, basketbol, voleybol, hentbol, futbol ve cimnastik branşlarında 18 yaş ve üstü lisanslı sporculara yer almaktadır. Çalışmaya yaşları 18-29 arasında ($\bar{X}_{yaş}=21,84\pm2,66$) spor yaşları ise 3-19 arasında ($\bar{X}_{spor\ yaş}=8,70\pm3,88$) değişen 112 kadın ve yaşları 18-28 arasında ($\bar{X}_{yaş}=20,81\pm2,95$) spor yaşları ise 2-18 arasında ($\bar{X}_{spor\ yaş}=6,16\pm3,75$) değişen 81 erkek olmak üzere toplam 193 lisanslı sporcu katılmıştır. Çalışmaya katılan sporcuların cinsiyet ve spor kategorisine göre dağılımı Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 3.11. Çalışmaya katılan sporcuların cinsiyet ve spor kategorisine göre dağılımı

Spor Kategorisi	Kadın(n)		Erkek(n)		Toplam
Takım		78		27	105
	%	74,3		25,7	100,0
Bireysel		34		54	88
	%	38,6		61,4	100,0
Toplam		112		81	193
	%	58,0		42,0	100,0

Tablo 3.11 incelendiğinde 78 (%74,3) takım sporlarında lisanslı kadın sporcu, 27 (%25,7) takım sporlarında lisanslı erkek toplam 105 sporcu katılmıştır. Yine çalışmaya bireysel sporlardan 34 (%38,6) lisanslı kadın sporcu, 54 (%61,4) lisanslı erkek toplam 88 sporcu katılmıştır.

Tablo 3.12. Çalışmaya katılan sporcuların spor kategorisine ve milli olma durumlarına göre dağılımı

Spor Kategorisi	Milli Sporcu		Toplam	
	Evet(n)	Hayır(n)		
Takım	25	80	105	
	%	23,8	76,2	100,0
Bireysel	38	50	88	
	%	43,2	56,8	100,0
Toplam	63	130	193	
	%	32,6	67,4	100,0

Tablo 3.12 incelendiğinde 25 (%23,8) takım sporlarında lisanslı milli sporcu, 80 (%76,2) takım sporlarında lisanslı milli olmayan sporcu katılmıştır. Yine çalışmaya bireysel sporlardan 38 (%43,2) lisanslı milli sporcu, 50 (%56,8) lisanslı milli olmayan sporcu katılmıştır. Çalışmaya toplamda 63 (%32,6) milli sporcu, 130 (%67,4) milli olmayan sporcu katılmıştır.

3.3.3. Veri Analizi

Veriler SPSS 20,0 paket program aracılığıyla analiz edilmiştir. Yapılan normallik testi sonucu cinsiyete, spor kategorisine ve milli olma durumuna göre performans arttırma tutum ölçeği puanlarının normal dağılım gösterdiği bulunmuştur. Normallik testi tabloları aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.13. Normallik Testleri

		Normallik Testi					
		Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
Performans Arttırma Tutum Ölçeği Puanı	Cinsiyet	Statist	df	p	Statist	df	P
	Kadın	,095	112	,072*	,951	112	,000
	Erkek	,093	81	,079*	,916	81	,000

		Normallik Testi					
		Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
Performans Arttırma Tutum Ölçeği Puanı	Spor Kategori	Statist	df	p	Statist	df	P
	Takım	,089	105	,081*	,933	112	,000
	Bireysel	,065	88	,200*	,968	81	,030

		Normallik Testi					
		Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
Performans Arttırma Tutum Ölçeği Puanı	Milli Olma	Statist	df	p	Statist	df	P
	Evet	,110	63	,054*	,962	63	,052
	Hayır	,072	130	,096*	,947	130	,000

Yapılan normallik testi sonucu dağılımın normal bulunmasıyla birlikte istatistiksel analiz olarak iki grup farkını bulma açısından bağımsız t-Testi, yaş ve spor yaşı durumlarıyla ilişkilerine bakmak amacıyla ise Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Tablo 4.1. Sporcuların Performans Arttırma Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalaması, Standart Sapması ve Alınan En Düşük En Yüksek Değerleri

	n	Min.	Max.	\bar{X}	ss
Dopinge Yönelik Tutum Puanları	193	17	102	42,07	14,96

Tablo 4.1 incelendiğinde sporcuların ölçekten aldıkları en düşük puan 17 en yüksek puan ise 102'dir. Yine ölçekten aldıkları puan ortalaması $\bar{X}=42,07$ olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.2. Sporcuların Performans Arttırma Tutum Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Puan	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Performans Arttırma Tutum Ölçeği	Kadın	112	41,94	15,18	1,43	-,153	191	,88
	Erkek	81	42,27	14,74	1,64			

Tablo 4.2 incelendiğinde araştırmaya katılan örneklem grubunun cinsiyet değişkenine göre dopinge yönelik tutum düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4.3. Sporcuların Performans Arttırma Tutum Ölçeği Puanlarının Milli Olma Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Puan	Milli Olma	n	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Performans Arttırma Tutum Ölçeği	Evet	63	42,61	15,34	1,93	,349	191	,73
	Hayır	130	41,81	14,82	1,30			

Tablo 4.3 incelendiğinde araştırmaya katılan örneklem grubunun milli olma durumu değişkenine göre dopinge yönelik tutum düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4.4. Sporcuların Performans Arttırma Tutum Ölçeği Puanlarının Spor Kategorisi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Puan	Spor Kategorisi	n	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Performans Arttırma Tutum Ölçeği	Takım	105	42,00	16,93	1,65	,071	191	,94
	Bireysel	88	42,15	12,30	1,31			

Tablo 4.4 incelendiğinde araştırmaya katılan örneklem grubunun spor kategorisi değişkenine göre dopinge yönelik tutum düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4.5. Sporcuların Performans Arttırma Tutum Ölçeği puanları ve yaşları arasındaki ilişki

	Yaş
Performans Arttırma Tutum Ölçeği	-,39**

****p<.01**

Tablo 4.5 incelendiğinde sporcuların dopinge yönelik tutumları ile yaş değişkeni arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<.01$).

Tablo 4.6. Sporcuların Performans Arttırma Tutum Ölçeği puanları ve spor yaşları arasındaki ilişki

	Spor Yaşı
Performans Arttırma Tutum Ölçeği	,22**

****p<.01**

Tablo 4.6 incelendiğinde sporcuların dopinge yönelik tutumları ile spor yaşı değişkeni arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<.01$).

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Ölçeğin dil eşdeğerliği belirlenirken; çevirisi yapılan ölçekler orijinal hali ile karşılaştırılarak incelenmiş, gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra ölçek uzman görüşüne sunulmuştur. Bir ölçeğin başka bir dile çevrilmesi, kültürel farklılıklar nedeniyle ölçeğin yapısının da değişmesine neden olmaktadır. Farklılıkların en aza indirilmesi için ölçek maddelerinin ayrıntılarıyla incelenmesi uyarılama işleminin ana kuralıdır (Tezbaşaran, 2004; Gözüm & Aksayan, 2003). Ölçeği, İngilizce'den Türkçe'ye dilbilim alanında çalışan üç uzman, ayrı ayrı çevirmişlerdir. Kendi alanlarında uzman olan bu kişiler bir araya getirilerek her sorunlu madde için tartışmış ve aralarında bir ortak görüş oluştuktan sonra, ölçeğin Türkçe taslağı elde edilmiştir. Spor alanında çalışan iki uzman, bu Türkçe taslağı kontrol etmiş ve sorunlu maddeleri tartıştıktan sonra, aralarında ortak bir görüş oluşarak son taslak elde edilmiştir. Bu taslak, daha sonra doktora eğitimini yurt dışında yapmış ve psikoloji alanında çalışan, yabancı dil yeterliğine sahip diğer bir uzman tarafından Türkçe'den İngilizce'ye çevrilmiştir. Her iki gruptaki uzmanların değerlendirmeleri göz önünde tutularak İngilizce'ye çevrilen ölçek, araştırmacılar tarafından orijinal ölçekle karşılaştırılmış, üst düzeyde bir benzerliğin olduğu görülmüştür.

Ölçeklerin yapı geçerliğinde doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi gözlenen bir değişkenin (örneğin spor becerisi) oluşumuna etki eden ancak gözlenemeyen örtük değişkenlerin (tutum, motivasyon vb.) ortaya çıkarılması esasına dayanır. Doğrulayıcı faktör analizi ve uyum istatistikleri dikkate alındığında Türkçe ölçeğin orijinal ölçekle benzer faktörler altında toplandığı bulunmuştur. Performans Arttırma Tutum Ölçeği 17 madde olup tek faktörde (Tablo 3.6.) toplanmıştır.

Ölçek çalışmalarında iç tutarlılık katsayılarının yüksek bulunması iç tutarlılığının yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Çalışmamızda Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nin iç tutarlılık katsayısı 0.87'dir (Tablo 3.8.). Petroczi ve ark. tarafından 2002'de Performans Arttırma Tutum Ölçeği iç tutarlılık katsayısı 0.85 olarak bildirilmiştir. Yine Morente-Sánchez ve ark.'nın 2014 yılında yaptığı başka bir çalışmada Performans Arttırma Tutum Ölçeği iç tutarlılık katsayısını 0.71-0.85 olarak bulunurken; test-tekrar test ölçümünde 0.80 olarak bulunmuştur. Yapılan geçerlik güvenirlik çalışmaları ile araştırmamız arasında benzerlik olduğuna karar verilmiştir. Araştırmalarda kullanılacak ölçme araçları için öngörülen güvenirlik düzeyinin 0.70 olduğu dikkate alınır, çalışmamızda kullanılan ölçeğin boyutuna ilişkin güvenirlik düzeyinin yeterli olduğu söylenebilir (Tablo 3.8.). Çalışmamızda ölçme aracını oluşturan maddelerin, ölçek maddelerinin tamamıyla ne derece ilişkili olduklarını belirlemek amacıyla madde analizi yapılmıştır. Madde analizi için korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Her bir madde için bulunan korelasyon katsayısının yüksek olması o maddenin istendik davranışı

ölçmede etkin ve yeterli olduğunu göstermektedir. Literatürde madde toplam korelasyonunun yorumlanmasında 0.30 ve daha yüksek olan maddelerin bireyleri ölçülen özellik bakımından iyi derecede ayırt ettiği göz önüne alındığında madde-toplam korelasyonlarının yeterli olduğu görülmektedir (Tablo 3.5.).

Performans Arttırma Tutum Ölçeği için yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından elde edilen bulgular bu ölçeğin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

Çalışmada 18 yaş ve üstü lisanslı sporcuların dopinge yönelik tutumları incelenmiştir. Araştırmaya 2016-2017 sezonundaki aktif lisanslı 112 kadın (%58) 81 erkek (%42) toplam 193 sporcu katılmıştır. Sporcuların ölçekten aldıkları puan incelendiğinde genel puan aritmetik ortalaması ($\bar{X}=42,07\pm14,96$) ölçeğin toplam puan ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Çıkan bu sonuca göre araştırma grubunun dopinge yönelik tutumunun negatif yönde olduğu söylenebilir.

Araştırmada sporcuların doping kullanmaya yönelik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Spor dünyasında başarı sonundaki ödül sistemi herkes için aynıdır. Erkek ve kadın fark etmeksizin şöhret, ün, para gibi motivasyon araçlarını elde edebilmek için doping kullanmaya yönelik tutumlarının aynı olacağı düşünülebilir. Şapçı (2010)'nın üniversiteler arası spor müsabakalarına katılan öğrenciler üzerine yaptığı çalışmada cinsiyet değişkeni açısından bir farklılık bulunmamıştır. Bu çalışma bizim çalışmamızı desteklemektedir. Karakoç (2007)'un Cumhuriyet Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri üzerine yaptığı çalışmada kız ve erkek öğrenciler doping amaçlı ilaç kullanımı ve üniversiteye alınmak için girecekleri yetenek sınavında doping kullanmalarına yönelik tutumlarında anlamlı bir fark bulunmuştur. Backhouse ve ark. (2013) doping kullanıcısı olan ve olmayan sporcular üzerine yaptığı çalışmada cinsiyet değişkenine göre bir farklılık olduğunu tespit etmişlerdir. Bu çalışma sonuçları bizim çalışmamızla paralellik göstermemektedir.

Sporcuların doping kullanmaya yönelik tutumları milli olma durumlarına göre farklılaşmadığı görülmüştür. Bu durumun sebebi olarak çalışma grubumuzun elit düzeyde lisanslı sporcular olması söylenebilir. Bu sonuçla birlikte lisanslı sporcular arasında milli düzeyde olmanın dopinge yönelik tutumu değiştirmedeği saptanmıştır. Şapçı (2010)'nın üniversiteler arası müsabakalara katılan sporcular üzerine yaptığı araştırmada milli olma durumlarına göre bir farklılık tespit etmemiştir. Bu çalışma sonuçları bizim çalışmamızla paralellik göstermiştir.

Sporcuların dopinge yönelik tutumlarıyla spor yaşları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki çıkmıştır. Bunun sebebi olarak sporcuların antrenman yapma yılı arttıkça ve yarışıkça daha doyumсуuz ve daha sonuç odaklı düşündükleri gösterilebilir. Aynı zamanda sporcuları 18

yaş ve üstü bir örneklem olması, lisanslı düzeyde olması da bu sonucu ortaya koymuş olabilir. Şapçı (2010) çalışmasında dopinge yönelik tutum ile spor yaşı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu çalışma bizim çalışmamızla paralellik göstermemektedir.

Sporcuların dopinge yönelik tutumları spor kategorisi değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Şirin (2001)'in bireysel ve takım sporcuları üzerine yaptığı çalışmada, bireysel ve takım sporcularının doping hakkındaki bilgi düzeyleri iki değişken açısından bir farklılık oluşturmamıştır. Yine Şapçı (2010)'nın sporcu öğrenciler üzerine yaptığı çalışmada branş değişkenine göre bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu çalışmalar bizim çalışmamızı destekler durumdadır.

Çalışma grubunun dopinge yönelik tutum ile yaşları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki çıkmıştır. Bunun sebebi bireylerin yaşlarının arttıkça sağlık ve ölüm gibi yaşam korkularından olabilir.

Lisanslı sporcuların doping tutumlarını incelemeye yönelik yapılan bu çalışmada, sporcuların dopinge yönelik tutumları ile cinsiyet, spor kategorisi ve milli olma durumları açısından bir farklılık olmadığı, yaş değişkeni ile arasında negatif yönde anlamlı, spor yaşı değişkeniyle ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışma sonunda elit düzeydeki 18 yaş ve üstü lisanslı sporcuların yaptıkları spor kategorileri, cinsiyetleri ve milli olma gibi durumların dopinge yönelik tutumda bir farklılık ortaya çıkarmadığı, doping hakkında neredeyse aynı tutumu sergiledikleri söylenebilir.

6. ÖNERİLER

Yapılan araştırma sonucu geliştirilen öneriler aşağıda sunulmuştur.

Ölçek ile ilgili öneriler

1. Ölçek ile ilgili Türkiye norm çalışması yapılabilir.
2. Ölçek sporcular dışında diğer (genel halk, antrenör vb.) kişilere de uygulanabilir.

Çalışma ile ilgili öneriler

1. Çalışma farklı branşları kapsayacak şekilde yapılabilir.
2. Çalışma daha üst düzey başarılar almış (Dünya şampiyonu, Avrupa şampiyonu vb.) sporcular üzerine yapılabilir.
3. Ölçek diğer psikolojik testlerle ilişkilendirilip sonuçları alınabilir.

KAYNAKLAR

- [1]. Abourashed, A. E., El-Alfy, T. A., Khan, A. I., & Walker, L. (2003). Ephedra in Perspective-a Current Review. *Phytotherapy Research*, 17(7), 703-712.
- [2]. Anshel, M. H. (1991). A survey of elite athletes on the perceived causes of using banned drugs in sport. *Journal of Sport Behavior*, 14, 283-307.
- [3]. Arkonaç, S. A. (2005). *Psikoloji: Zihin Süreçleri Bilimi* (4. Baskı b.). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- [4]. Atasü, T. (2011). Futbol Açısından Ülkemiz ve Dünyada Doping Konusuna Genel Bakış. T. Atasü, İ. Yücesir, & B. Bayraktar içinde, *Dopingle Mücadele ve Futbolda Performans Arttırma Yöntemleri* (s. 18). Ankara: Ajansmat Matbaacılık.
- [5]. Atasü, T., & Yücesir, İ. (2011). Dopingin Tarihçesi. T. Atasü, İ. Yücesir, & B. Bayraktar içinde, *Dopingle Mücadele ve Futbolda Performans Arttırma Yöntemleri* (s. 1). Ankara: Ajansmat Matbaacılık.
- [6]. Backhouse, S., Whitaker, L., & Petroczi, A. (2013). Gateway to doping? Supplement use in the context of preferred competitive situations, doping attitude, beliefs, and norms. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*, 23(2), 244-252.
- [7]. Baysaling, Ö. (2000). *Spor'da Her Yönüyle Doping: Zararları, Doping ve Kürler, Dopingle Mücadele*. İstanbul: İlpres Basım ve Yayın.
- [8]. Brown-Séguard, C. É. (1889). The Effects Produced in Man by Subcutaneous Injections of a Liquid Obtained from the Testicles of Animals. *The Lancet*, 105-107.
- [9]. Burstin, S. (1963). La Lucha Contra el Dopage. *Revista de Derecho Sportiva*, 3(8-9), 583-636.
- [10]. Csaky, T. Z. (1972). Doping. *The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 12(2), 117-123.
- [11]. Cüceloğlu, D. (2005). *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları* (14. Baskı b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [12]. Çapri, B., & Çelikkaleli, Ö. (2008). Öğretmen Adaylarının Öğretmenliğe İlişkin Tutum ve Mesleki İnançlarının Cinsiyet, Program ve Fakültelere Göre İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 33-53.
- [13]. Erkiner, K. (2008, Mayıs 17). *Sporda Doping Gerçeği*. Spor Hukuku Enstitüsü: <http://www.sporhukuku.org/makaleler/107-sporda-doping-gerceci-av-ksmet-erkner.html> adresinden alınmıştır
- [14]. Eröz, M. F. (2007). Milli Düzeyde, Atletizm, Güreş, Judo ve Halter Yapan Sporcuların Doping ve Ergojenik Yardım Hakkındaki Görüşlerinin ve Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- [15]. European Parliament's Committee on Culture and Education. (2008). *Doping in Professional Sport*. European Parliament. Brussels: European Parliament.
- [16]. Fuller, J. R., & La Fountain, M. J. (1987). Performance-enhancing drugs in sport. *Adolescence*(22), 969-976.
- [17]. Grandjean, A. C. (1997). Diets of Elite Athletes: Has the Discipline of Sports Nutrition Made an Impact? *The Journal of Nutrition*, 127(5), 874-877.
- [18]. Gözüm, S., & Aksayan, S. (2003). Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber II: psikometrik özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 5 (1), 3-14.
- [19]. Güler, D., Şenel, Ö., Kaya, İ., Ersoy, A., & Kürkcü, R. (2004). Farklı Ferdi Branşlardaki Üst Düzey Türk Sporcuların Ergojenik Yardımcılara Yönelik Bilgi ve Yararlanma Düzeyleri. *Spormetre*, 2(2), 41-47.
- [20]. Hoberman, J. M., & Yesalis, C. E. (1995). The History of Synthetic Testosterone. *Scientific American*, 272(2), 76-81.
- [21]. Holt, R. I., Erotokritou-Mulligan, I., & Sönksen, P. H. (2009). The History of Doping and Growth Hormone Abuse in Sport. *Growth Hormone & IGF Research*, 19, 320-326.
- [22]. İnceoğlu, M. (2010). *Tutum Algı ve İletişim* (5. Baskı b.). İstanbul: İyi İşler Yayıncılık ve Matbaacılık.

- [23]. Jong, E. G., Maes, R. A., & van Rossum, J. M. (1988). Doping Control of Athletes. *Trends in Analytical Chemistry*, 7(10), 375-382.
- [24]. Kağıtçıbaşı, Ç. (1979). *İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Cem Ofset Matbaacılık.
- [25]. Karasar, N. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (28. Basım b.). Ankara: Nobel Yayın.
- [26]. Karakoç, E. (2007). *Cumhuriyet Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Doping İçerikli İlaç Kullanma Sıklığının Araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- [27]. Kargılı, H. (2002). *Spor Ahlakı ve Sporcu Açısından Doping Kullanımının Etkileri ve Doping Mücadele Çalışmaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- [28]. Kearns, B., Harkness, R., Hobson, V., & Smith, A. (1942). Testosterone Pellet Implantation in the Gelding. *Journal of the American Veterinary Medicine Association*, C(780), 197-201.
- [29]. Kruif, P. (1945). *The Male Hormone*. New York: Harcourt, Brace and Company.
- [30]. Laties, V. G., & Weiss, B. (1981). The Amphetamine Margin in Sports. *Federation Proceedings*, 40(12), 2689-2692.
- [31]. Laure, P. (1997). Epidemiologic approach to doping in sport. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 37, 218-224.
- [32]. Laure, P., Lecerf, T., Friser, A., & Binsinger, C. (2004). Drugs, recreational drug use and attitudes toward doping of high school athletes. *International Journal of Sports Medicine*, 25, 133-138.
- [33]. Maycock, B., & Howat, P. (2005). The barriers to illegal anabolic steroid use. *Drugs: Education, Prevention&Policy*(12), 317-325.
- [34]. Melia, P., Pipe, A., & Greenberg, L. (1996). The use of anabolic-androgenic steroids by Canadian students. *Clinical Journal of Sport Medicine*(6), 9-14.
- [35]. Mimiague, M.-J. (1974). The Doping Problem in Comparative Penal Law. *Olympic Review*, 80, 313-319.
- [36]. Morente-Sanchez, J., Mateo-March, M., & Zabala, M. (2013). Attitudes towards Doping and Related Experience in Spanish National Cycling Teams According to Different Olympic Disciplines. *PLoS ONE*, 8(8).
- [37]. Müller, R. K. (2010). History of Doping and Doping Control. D. Thieme, & P. Hemmersbach içinde, *Doping in Sports: Biochemical Principles, Effects and Analysis*. Berlin: Springer.
- [38]. Newerla, G. J. (1943). The History of the Discovery and Isolation of the Male Hormone. *The New England Journal of Medicine*, 228(2), 39-47.
- [39]. Noakes, T. D. (2004). Tainted Glory-Doping and Athletic Performance. *The New England Journal of Medicine*, 351(9), 847-849.
- [40]. Petroczi, A., & Aidman, E. (2009). Measuring Explicit Attitude Toward Doping: Review of the Psychometric Properties of the Performance Enhancement Attitude Scale. *Psychology of Sport and Exercise*, 10(3), 390-396.
- [41]. Prokop, L. (1970). The Struggle Against Doping and its History. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 10(1), 45-48.
- [42]. Reinold, M., & Hoberman, J. (2014). The Myth of the Nazi Steroid. *The International Journal of the History of Sport*, 31(8), 871-883.
- [43]. Sevim, Y. (2007). *Antrenman Bilgisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- [44]. Scarpino, V., Arrigo, A., Benzi, B., Garratini, S., La Vecchia, C., Bernardini, at all.. (1990). Evaluation of prevalence of "doping" among Italian athletes. *The Lancet*, 336, 1048-1050.
- [45]. Şahin, M. (1998). *Spor Ahlakı ve Sorunları*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- [46]. Şapçı, H. A. (2010). *Üniversiteler Arası Spor Müsabakalarına Katılan Öğrencilerin Doping Kullanımına Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- [47]. Şirin, E. F. (2001). *Bireysel ve Takım Sporlarında Yer Alan Sporcuların Doping Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi ve Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- [48]. TBMM. (2014). *Son Yıllarda Türk Sporunda Yaşanan Doping Sorununun Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi*. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi.

- [49]. Technical University of Munich. (2016, Nisan 27). *Fight Against Doping*. Technical University of Munich:<http://www.doping-prevention.sp.tum.de/doping-in-general/fight-against-doping.html> adresinden alınmıştır
- [50]. Tezbaşaran, A. (2004). Likert tipi ölçeklere madde seçmede madde analizi tekniklerinin karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19 (54), 77-90.
- [51]. Todd, J., & Todd, T. (2001). Significant Events in the History of Drug Testing and the Olympic Movement: 1960-1999. W. Wilson, & E. Derse içinde, *Doping in Elite Sport: The Politics of Drugs in the Olympic Movement* (s. 65-128). United States of America: Human Kinetics.
- [52]. Toros, T., Yıldız, R., & Karaç, Y. (2016). Preliminary for Adapting the Performance Enhancement Attitude Scale to Turkish for Volleyball Players. *The 10th International Conference in Physical Education, Sports and Physical Therapy* (s. 215). Elazığ: Firat University.
- [53]. Ünal, M., & Özer Ünal, D. (2003). Sporda Doping Kullanımının Tarihçesi. *İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası*, 66(4), 261-267.
- [54]. Verroken, M. (1996). Drug Use and Abuse in Sport. D. R. Mottram içinde, *Drugs in Sport* (2. b., s. 18-55). London: Spon Press.
- [55]. World Anti Doping Agency. (2003, March). *World Anti Doping Code*. World Anti Doping Agency: https://wada-main-prod.s3.amazonaws.com/resources/files/wada_code_2003_en.pdf adresinden alınmıştır
- [56]. World Anti Doping Agency. (2015, Ocak 1). *World Anti Doping Code*. World Anti Doping Agency:<https://wada-main-prod.s3.amazonaws.com/resources/files/wada-2015-world-anti-doping-code.pdf> adresinden alınmıştır
- [57]. Yalçınkaya, M. (2016). *Elit Sporcularda Dopinge Yönelik Tutumun Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- [58]. Yesalis, C. E., & Bahrke, M. S. (1995). Anabolic-Androgenic Steroids. *Sports Medicine*, 19(5), 326-340.
- [59]. Yesalis, C. E., & Bahrke, M. S. (2002). History of Doping in Sport. *International Sports Studies*, 24(1), 42-76.
- [60]. Yesalis, C., Herrick, R., & Buckley, W. (1988). Self-reported use of anabolic androgenic steroids by elite power lifters. *The Physician and Sports Medicine*(16), 91-100.
- [61]. Yıldız, R., Kurtic, N., Toros, T., & Kaçay, Z. (2016). Pre-study of Turkish Adatation Process of Performance Enhancement Attitude Scale (PEAS) on Basketball Players. *International Scientific Conference Faculty of Physical Education* (s. 16-17). Sharm el-Shaikh: Assiut Universty & University of Magdeburg.
- [62]. Yıldız, R., & Toros, T. (2016). Performans Arttırma Tutum Ölçeği (PAT-Ö)'nin Türkçe'ye Uyarlama Sürecinin Ön Çalışması. 3. *International Sports Science Tourism and Recreation Student Congress* (s. 86). Gaziantep: Firat Üniversitesi.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Rabia YILDIZ
Doğum Tarihi : 25 Ocak 1993
E-mail : rbyldz1@gmail.com

Öğrenim Durumu :

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Beden Eğitimi Öğretmenliği	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	2015
Yüksek Lisans	Beden Eğitimi ve Spor	Mersin Üniversitesi	2017
Doktora			

ESERLER (Bildiriler)

1. Abdioğulları, N., Özcan, B., & **Yıldız, R.** (2016). Aerobic Gymnastic Sport Athletes' Self-Efficacy Levels Examination. *3rd International Sports Science Tourism and Recreation Student Congress* (s. 85). Gaziantep: Gaziantep University.
2. Ada, E. N., Zourbanos, N., **Yıldız, R.**, Ahmad, H., & Kazak Çetinkalp, F. Z. (2016). Examining the Relationship Between Self-Talk and the Quality of the Coach-Athlete Relationship Amongst Athletes. *14th International Sport Sciences Congress* (s. 229). Antalya: Spor Bilimleri Derneği.
3. Adıbelli, H., **Yıldız, R.**, & Akın, M. (2016). Examination of the Task and Ego Oriented Relations with Life Satisfaction Target (A Study of Making the Sport of Orienteering). *3rd International Sports Science Tourism and Recreation Student Congress* (s. 75). Gaziantep: Gaziantep University.
4. Ballıkaya, E., Barut, A. İ., Çifçi, F., **Yıldız, R.**, & Toros, T. (2016). Examining the Relationship Between Self-Efficacy and Life Satisfaction in Cycling and Trekking Individuals. *3rd International Sports Science Tourism and Recreation Student Congress* (s. 88). Gaziantep: Gaziantep University.
5. Çocalak, A. A., **Yıldız, R.**, Özcan, B., Barut, A. İ., Özcan, B., & Toros, T. (2016). Examining Life Satisfaction Levels of Football Referees. *3rd International Sports Science Tourism and Recreation Student Congress* (s. 232). Gaziantep: Gaziantep University.
6. Kahraman, G., **Yıldız, R.**, Özcan, B., Barut, A. İ., & Toros, T. (2016). Examining General Self-Efficacy Levels of Football Referees. *3rd International Sports Science Tourism and Recreation Student Congress* (s. 87). Gaziantep: Gaziantep University.
7. Kesilmiş, M. M., **Yıldız, R.**, & Kesilmiş, İ. (2016). Analyzing Throwing and Catching Performance in Rhythmic Gymnasts. *14th International Sport Sciences Congress* (s. 537). Antalya: Spor Bilimleri Derneği.
8. Korkmaz, C., **Yıldız, R.**, Akın, M., & Toros, T. (2016). Examination of the Level of Life Satisfaction and General Self-Efficacy of the Employees of Physical Education Teachers in Private Education Institutions: Mersin Example. *The 10th International Conference in Physical Education, Sports and Physical Therapy* (s. 70). Elazığ: Fırat University.
9. Toros, T., **Yıldız, R.**, & Yeşim, K. (2016). Preliminary for Adapting the Performance Enhancement Attitude Scale to Turkish for Volleyball Players. *The 10th International Conference in Physical Education, Sports and Physical Therapy* (s. 215). Elazığ: Fırat University.
10. **Yıldız, R.**, & Toros, T. (2016). Pre-Liminary Work on the Adaptation of the Performance Enhancement Attitude Scale to Turkish Language. *3rd International Sports Science Tourism and Recreation Student Congress* (s. 86). Gaziantep: Gaziantep University.

- 11. Yıldız, R.,** Kızıldağ Kale, E., & Çepikkurt, F. (2015). Atletlerin Öz-Yeterlik İnançlarının Karşılaştırılması. *8. Ulusal Spor Bilimleri Öğrenci Kongresi* (s. 340-341). Mersin: Mersin Üniversitesi.
- 12. Yıldız, R.,** Kurtic, N., Toros, T., & Kaçay, Z. (2016). Pre-study of Turkish Adaptation Process of Performance Enhancement Attitude Scale (PEAS) on Basketball Players. *The International Conference of Sports Science and Sport As a Regular Component of the Life Style* (s. 16-17). Sharm el Shaikh: Assiut University&University of Magdeburg.

